N i z a m i. Mən də qələmimlə hökmdarların tökdüyü insan qanını qanla yuyan igidlərə köməyimi əsirgəməyəcəyəm!

Ş a h. Aha, bu doğrudan da dəhşətdir. Lakin bütün sui-qəsdçilər bilsin ki, Azərbaycan da yoxdur, onun dili də!

N i z a m i. Tarixi vərəqlə! Çoxları əlifba dərsini qədim Midiyalılardan almışdır.

Ş a h. Bu, Nizaminin tarixidir...

N i z a m i. Onu tərsinə yazanlara həqiqəti göstərmək mənim üçün böyük bir şərəfdir. Bir zaman gələr ki, Məhsətini, Əbdəki yetirən xalqın qəzəbi alov kimi göylərə ucalar və bu müdhiş alov hökmdarların əlilə yaranmış qaranlıq zindanları yandırıb külə döndərər.

Ş a h. Bəsdir, buyurub gedə bilərsən!

Bu halda vəziri gətirirlər.

Dayan! Sui-qəsdçilər, canilər!

V ə z i r. Ey hökmdar, ey əli qanlı zülmkar, mən də Nizamini yaradan böyük xalqın oğluyam. Gəl, Nizami, bizi yetirən ananın, ana torpağın visalına gedək!

Ş a h. Nankor, vəzir! Sənə bu müəzzəm sarayın göz qamaşdıran şöləsi yox, soyuq zindanların qatı qaranlığı yaraşır.

V ə z i r. Firdovsi Tus şəhəri üzərində parıldayan bir ay idisə, Nizami Goncodon doğan bir günəşdir!

Ş a h. Aparın, Firdovsi Tus şəhəri üzərində parıldayan bir aydısa, Nizami Gəncədən doğan bir günəşdir? Əmr edirəm, dastan yandırılsın.

M u n i s. Yandırın!

Vəziri aparırlar. O, məğrur addımlarla gedir. Munis "Xosrov və Şirin"i buxarıya atıb yandırır.

Ş a h (*alovdan dəhşətə gələrək*). Söndürün, söndürün! Mən bu alovdan qorxuram!

N i z a m i (*məğrur dayanmış halda*). Yandırın!.. Yandırın!.. Bu gündən sonra yalnız insanlar deyil, dağlar, dərələr də səs-səsə verib deyəcəkdir: Gəncə haradadır, Nizami kimdir!..

P ə r d ə

Bakı, 1940-41-ci illər

CAVANŞİR

İŞTİRAK EDİRLƏR

C a v a n ş i r – Ağvan hökmdarı
Z i b e y d ə – Onun arvadı
E l ç i n – Onların oğlu
S ö h r a b – Cavanşirin vəziri
S a r a n – Cavanşirin xəzinədarı
Q a r t a l – Cavanşirin cəngavəri
Q ı l ı n c – Şair, cəngavər
Ş a h i n – Qartalın atası
A y b ə n i z – Söhrabın bacısı
Q ə n i m ə t – Girdman taciri
F ə r i d – Cəngavər
B ə h r a m – Sasani sərkərdəsi
P o l a d – Onun cəngavəri
R e y h a n – Bəhramın qızı, Elçinin sevgilisi
Q a r a t e l – Onun rəfiqəsi
K a b u s – Bəhramın cəngavəri
A l o v – Tacir, Fəridin atası
Q ı z ı l t a c – Tacir
D ə m i r d a ş – Tacir
K a r x a n a s a h i b i
G ü n ə ş a n a – Mərhum Altuntacın zövcəsi
Q ı v r ı m t e l – Onun qızı
K o y a n e l ç i s i
B i z a n s e l ç i s i
C a v a n ş i r i n x i d m ə t ç i s i
B ə h r a m ı n x i d m ə t ç i s i
X a n ə n d ə

BİRİNCİ ŞƏKİL

Muğan qalası

B ə h r a m. Heç bir zaman ehtiyatı əldən verməyin, unutmayın ki, biz zəbt olunmuş bir şəhərdəyik. Cavanşir Muğan qalasını geri almamış bir an belə, rahat ola bilməyəcək. Əsirləri gətirin. Qala qapılarını yoxlayın. Keşikçiləri gözdən keçirin. Aydındırmı?

P o l a d. Aydındır...

N ə h r a m. Hanı Qartal? Mənə qarşı qiyam etmiş o sərsəmi nə üçün qanlırmədiniz?

K a b u s. Qartal dünəndən bəri şüurunu itirmişdir. Yalnız indi özünə gəlmiş.

B ə h r a m. Yoxsa ona işgəncə vermişsiniz?

K a b u s. Xeyr, xeyr. O, vuruşmada yaralanmış, çoxlu qan itirmişdir. İndi isə artıq ayağa qalxmış. Baxın, onu gətirirlər...

Gözətçilər qartalı halqa içərisində gətirirlər. Qolları və qıçları qandallı, üst-başı qan ləkələri ilə örtülmüşdür, saçları dağınıq. Lakin o qürurla dayanmışdır.

B ə h r a m (*Qartala*). Siz məğlub oldunuz... Mənə qarşı qiyam yatırıldı.

Q a r t a l. Yox... Yatırıldı deməyin, qan dənizində boğuldu deyin...

B ə h r a m. Hökmdarınız Cavanşir isə köməyinizə gəlmədi.

Q a r t a l. Doğrudur, gəlmədi. Çünki Ağvanın şimalında vəhşi xəzərilərlə vuruşur. Mən inanıram ki, böyük sərkərdəmiz Cavanşir düşmənləri əzib vətənimizin müqəddəs torpağından kənara atacaq. Sonra da buraya, Muğan şəhərinə hücum edib sənin qanlı hökmranlığını yıxacaqdır. O zaman namərdliklə qəsb etdiyimiz bu Ağvan torpağı azad nəfəs alacaqdır.

B ə h r a m (*Polada*). Eşitdinmi o nə dedi?

P o l a d. Bəli, möhtərəm sərkərdə, eşitdim...

B ə h r a m. Səncə bu körpə uşağın ağlı başındadırmı? (*Qartala*) Sönüb külə dönmüş bir od, heç nəyi yandıra bilməz. Cavanşir artıq sönmüş bir oddur. Cavanşir... Hücumu... ha, ha, ha...

Q a r t a l. Bu gün gülürsünüz, lakin sabah ağlaya bilərsiniz...

B ə h r a m. Sasani dövlətinin önündə dayana biləcək bir qüvvə yoxdur.

Q a r t a l. Lovğalıq gücsüzlərin silahıdır.

B ə h r a m. Burax bu inadı, Qartal... İndi ki, mən səni öldürmək fikrində deyiləm. Mən səni əfv etmək istəyirəm. Yalnız bir şərtim var... Sən həmvətənlərinə üz tutub deməlisən ki, daha bəsdir bu üsyanlar. Artıq inadınızdan əl çəkin. Qiyamlara son qoyun. Doğrusu, bu qanlı dar ağacları məni artıq təngə gətirmişdir.

Q a r t a l. Mən də dar ağacını gözləyirəm.

B ə h r a m. Demək, sən öz igidliyin müqabilində yalnız bu mükafatı istəyirsən? Təəssüf, çox təəssüf...

Q a r t a l. Görürəm ki, sənin həris gözlərin hələ də qandan doymamışdır.

B ə h r a m (*qəzəblə*). Aparın, bu inadkar sabah dar ağacından asılacaqdır.

Gözətçilər Qartalı aparırlar.

P o l a d. Möhtərəm vali, vuruşma meydanında basılmış igid bir əsgəri dar ağacına göndərmək bizim şənimizə yalnız ləkə gətirə bilər.

B ə h r a m. Nə etməli, Polad. Zəmanəmiz qanla yoğrulmuşdur. Bu mənim günahım deyildir. Mən Muğanı da öz xoşumla zəbt etmədim. Bu, ulu hökmdarın əmri idi. Cənubda qəsbkarlar hücuma başlayıb ölkəmizi taladılar, bu ziyanı yalnız Ağvanın tükənməz sərvətləri ödəyə bilərdi.

P o l a d (*öz-özünə*). Yox, yox, mən Qartalı ölümdən qurtarmalıyam... (*Getməyə hazırlaşır, işıq sönür, pərdə salınır*)

İKİNCİ ŞƏKİL

Bəhramın saray otaqlarından biri

B ə h r a m. Razı oldularmı?

K a b u s. Bəli, igid sərkərdə, hər ikisi razı oldular.

B ə h r a m. Aha, çox gözəl. Demək biri...

K a b u s. Bəli, biri Cavanşirin vəziri Söhrab, o biri isə məşhur Girdman taciri Qənimət. Hər ikisi Cavanşirin qanını içməyə belə hazırdır.

B ə h r a m. Sən onların hiylə işlətmədiklərinə əminsənmi?

K a b u s. Özümə əmin olduğum qədər...

B ə h r a m. Çağır gəlsinlər...

K a b u s. Baş üstə... Buyurun...

S ö h r a b və Q ə n i m ə t daxil olurlar.

B ə h r a m. Cavanşirin vəziri Söhrab hansınızsınız?

S ö h r a b. Mənəm, igid sərkərdə...

B ə h r a m. Çox şadam. Muğan şəhərinə gələrkən qorxmadığınıza təəccüb edirəm.

S ö h r a b. Sizi özümüzə dost bilib gəldik. Əmin olun ki, Cavanşirin məhəbbəti dilimizdə, sizin məhəbbətiniz ürəyimizdədir.

Q ə n i m ə t. Gətirdiyimiz bu kiçik hədiyyələri qəbul etsəniz, özümüzü həddindən çox xoşbəxt sanarıq. 100 min dinar qızıl, bir də dəstəyi mirvari ilə bəzənmiş bir qılınc. Buyurun...

B ə h r a m. Çox razıyam. Birdən Cavanşir bu gəlişinizdən xəbər tutarsa?

S ö h r a b. Sizinkilər xoyanət etməzsə, heç kimdən qorxumuz yoxdur. Biz buraya Cavanşirin oğlunu qarşılamaq bəhanəsilə gəldik. O, bu gün Bizans elçiləri ilə bərabər gəlib buradan keçəcək.

B ə h r a m. Cavanşirin oğlu? Nə gözəl təsadüf. Mən onu tutub girov saxlarsam?

S ö h r a b. Xeyr, xeyr, bu mümkün deyil, böyük sərkərdə Cavanşirin oğlu Bizans elçilərinin karvanı ilə gəlir. Onlara toxunmaq adətdən kənar işdir.

P o l a d. Bizans dövlətini də düşmənə çevirmək?

B ə h r a m. Elədir, Polad. Bu indiki halda bizim xeyrimizə deyil. Yaxşı, Söhrab, tələblərimiz sizə bəllidirmi?

S ö h r a b. Söylədilər... Yəqin ki, siz də bizim tələblərimizdən xəbərdarsınız.

B ə h r a m. Xəbərdaram... Lakin siz hiylə işlətmədiyinizi nə ilə sübut edə bilərsiniz?

S ö h r a b. Cavanşirin ölümündən sonra Ağvanda hökmdar olaramsa, qızınız Reyhanı Ağvan hökmdarının məlikəsi görmək istərdim.

B ə h r a m. Demək siz qızım Reyhanı sevirsiniz?

S ö h r a b. Bütün varlığımla. Mən Reyhanın yolunda hər bir fədakarlığa hazıram...

B ə h r a m. Bu çox möhkəm sübutdur... Bəs son?

Q ə n i m ə t. Cavanşirin əmri ilə iki aya kimi 100 kisə qızıl verməliyəm. O, Ağvan qoşunlarını mənim hesabıma dolandırmaq fikrindədir. Onun əmrini yerinə yetirməsəm boynumu vurduracaq. Özüm ölməmək üçün onu öldürməyə məcburam...

Yavər daxil olur.

Y a v ə r. Möhtərəm Söhrab, gözlədiyiniz Bizans elçiləri artıq şəhərə girdilər.

S ö h r a b. Elə isə bizi əfv edin... Cavanşirin oğlu Elçin bizim burada olduğumuzdan xəbər tutmamalıdır. Hələlik...

B ə h r a m. Xoş gəldiniz...

Söhrab və Qənimət gedirlər.

P o l a d. Belə xainlərin sədaqəti də özləri kimi rəzil olur... Onları qəzəbsiz dinləmək belə mümkün deyildir.

B ə h r a m. Demək, Cavanşirin əleyhinə iki qüvvə vuruşur. Məhəbbət, qızıl. Bu qüvvələrin birliyi dağları da yerindən tərpədə bilər... Cavanşir öldümü, bunların ikisi də o dünyaya göndəriləcək. Qoy bu sirri də özləri ilə bərabər aparsınlar. Gedək, Polad. Bu qələbədən sonra eyş-işrət məclislərinə bir gün də ara verməyəcəyəm.

İşıq sönür, musiqi başlayır, pərdə salınır.

ÜÇÜNCÜ ŞƏKİL

Bəhramın sarayı, xanəndə oxuyur.

O gün mən əhdi-peyman eylədim bir nazlı yarilə,
Fəzayi eşqi canım çürütdüm etibar ilə,
Ey saqi nadandır gəl, halidir dünya,
Mey göndər, alışsın qoy başımda sevda.
Bahar ömrün xəzan oldu, gəl, ey gül üzlü yar,
Məqamdır gəl, çal, oynasın qara gözlü dildar.
Ah yandım, bu eşq odu yandırdı canımı,
Ah yarəbbi, fələk qoyma bu xoş dövranımı.
Ah cahan sənindir, bu can sənindir,
Sən əmr etsən bu cahan sənindir,
Bahar ömrüm xəzan oldu gəl ey gül üzlü yar,
Məqamdır gəl, çal, oynasın gül üzlü yar
Gəl, gül üzlü yar... Gəl gül üzlü yar...

K a b u s daxil olur.

K a b u s. Fəlakət... Fəlakət...

B ə h r a m. Nə olmuşdur?

K a b u s. Bu gecə kim isə Qartalı zindandan qaçırmışdır.

B ə h r a m. Qartalı? Sənin başını bədənindən ayırmaq belə azdır...

Y a v ə r daxil olur.

Y a v ə r. Qasidlərdir...

B ə h r a m. Kayan tacidarının qasidlərini layiqli ehtiramla qarşılayın...

Q a s i d daxil olur.

Q a s i d. İgid sərkərdəmiz Bəhrama salam və ehtiram. Şahlar şahının fərmanı...

B ə h r a m. Xoş gəlmişsiniz, möhtərəm qasid. Bu nədir, mən gözlərimə inana bilmirəm...

Q a s i d. Çox təəssüf ki, orada yazılan hər bir söz eyni həqiqətdir. Düşmən qoşunları birdən hücuma keçib İran torpağına ayaq basdılar. Sərhəd boyunca ucsuz-bucaqsız bir insan dənizi üstümüzə yeridi. Şahlar şahının fərmanı ilə bir an belə yubanmadan Cavanşirə ittifaq təklifi aparmalısınız. Ayrı çarəmiz yoxdur, igid Sərkərdə...

B ə h r a m. Bəs tökülən qanlar, ölən insanlar? Uçan saraylar, yanan xanimanlar? Demək, mən bu qılıncımı nahaq qana boyamışam.

Q a s i d. Ulu tacidarımız dedi ki, dəvə karvanı ilə yolladığımız cavahiratı, qızılları Cavanşirə hədiyyə aparın... Necə olursa-olsun, düşmənlərə qarşı onunla hərbi ittifaq bağlayın. Mənco bu gözəl tədbirdir. Xəzinədən yoxsul olan Cavanşir belə ittifaqdan boyun qaçırmaz. İnan ki, o, yenə Fərat, Dəclə sularını düşmən qanına boyayıb İran torpağını xilas edəcəkdir.

B ə h r a m. Bəs Muğan? Bəs qılıncımla zəbt etdiyim bu qızıl torpaqlar?

Q a s i d. Hələlik burdan geri çəkilməyin... Cavanşir bizim ittifaq təklifimizdən boyun qaçırarsa, Muğan qalası yenə də bizə gərək ola bilər.

B ə h r a m. Möhtərəm qasid, siz nə qədər acı bir xəbər gətirdiniz. Gedək hazırlaşaq.

Q a s i d. Hər şey hazırdır... Karvan sizi gözləyir. Biz yubanmadan yola düşməliyik.

İşıq sönür, pərdə salınır.

DÖRDÜNCÜ ŞƏKİL

Bəhramın saray həyətində bağ, qızlar mahnı oxuya-oxuya rəqs edirlər.

Q ı z l a r ı n m a h n ı s ı.

Qarlı dağlar qızı Reyhan, Reyhan, Reyhan
Parlaq dan ulduzu Reyhan, Reyhan, Reyhan
Aləm sənə heyran Reyhan, Reyhan, Reyhan
Qarlı dağlar qızı Reyhan, Reyhan, Reyhan

Nə gözəlsən ay qız
Gül çiçəksən ay qız
Bir dənəsən ay qız
Dürdanəsən ay qız.

Gözün aydın Reyhan, Reyhan, Reyhan
Gəlir yarın Reyhan, Reyhan, Reyhan
Aləm sənə heyran Reyhan, Reyhan, Reyhan
Gözün aydın Reyhan, Reyhan, Reyhan

Nə gözəlsən ay qız
Gül çiçəksən ay qız
Bir dənəsən ay qız
Dürdanəsən ay qız.

Q a r a t e l. Yaxşı bax, qabaqda gələn o gözəl oğlanı mən harada isə görmüşəm.

R e y h a n. Qaratel, əzizim, mən də görmüşəm. Bax, bu məktubu da o göndərmişdir. İndi mənim sevinməyə haqqım var, Qaratel...

Q a r a t e l. Axı, o kimdir?

R e y h a n. Mənə ürəyimdən də yaxın bir müsafir – Ağvan hökmdarı Cavanşirin oğlu Elçin. Sən özün düşün, mən heç onu unuda bilərəmmi? O, Suriyada təhsil alıb, sonra dünyanın uzaq ölkələrini – Hindistanı, Çini dolaşıb qayıdır, 3 ildir, düz 3 ildir ki, mən onun xəyalı ilə yaşayıram... Birdən o məni tanımazsa?

Q a r a t e l. Tanıyar, tanıyar. Sevən oğlanın yadından hər nə çıxsa da, istəklisinin sifəti çıxmaz. Reyhan, əzizim, son nə qədər xoşbəxtsən... sənin taleyin müqəddəs günəşin şüaları kimi gülümsəyir. O yaxınlaşır, biz gizlənək...

R e y h a n. Məni təkmi buraxırsınız? Yox, dayanın, yaxşı gizlənin. Yox, dayanın... Siz gedin, qızlar.

Q a r a t e l. Düz deyirsən, uzaqdan tamaşa etmək daha yaxşıdır. Reyhan, əzizim, ehtiyatlı ol. Birdən sizi görüb atana xəbər verərlər. Gəlin, qızlar, gedək kəşikdə dayanaq.

R e y h a n. Qayıdın, qızlar...

Q a r a t e l. Dayanın, qızlar, Reyhan hələ fikrini çox dəyişəcək. Yox, gizlənək... (*Qızlar gizlənir. Elçin daxil olur*) Bax, Elçin Reyhanı gördü... Bax, bax, tanıdı... Bu saat Reyhan dünyada yalnız Elçini görür...

E l ç i n. Reyhan, ayrılıq uzun çəkdi. Lakin səni unutduğum bir an belə olmadı. Söylə, Reyhan, söylə, bizim əhdi-peymanımızı unutmamışsan ki?

R e y h a n. Öz adımı unutsam belə əhdimi unutmaram, Elçin.

E l ç i n. Zaman dəyişdi, Reyhan, mən Suriyaya gedərkən İranla Ağvan dost idi, vətənimizi ayaqlamaq istəyən yağılara qarşı birgə vuruşurduq. O, vaxt bizim atalarımız da qardaş kimi idilər. Bir-birinə can deyib can eşidirdilər. Mən Suriyadan vətənə qayıdarkən nə böyük arzular bəsləyirdim. Lakin o arzularımın hamısı duman olub havaya uçdu. Zaman nə qədər tez dəyişdi. Nə üçün, Reyhan, nə üçün?

R e y h a n. Kayan hökmdarının əmri ilə atam qoşun çəkib Muğanı aldı. Əsir tutduğu Ağvan əsgərlərini qılıncdan keçirtdi... Bu qanlı divanı xatırladıqca qəzəbimdən az qala boğuluram. Atamın Cavanşirə qarşı vəfasızlığı mənim də qəlbimi yaraladı. İndi Muğanda ölüm qara bir kabus dəhşətilə ətrafı sarımış, insanların acı fəryadı göylərə ucalmış.

E l ç i n. Reyhan, əzizim, sən kədərlisən. Gözlərin də yaşarmışdı. Bilirəm ki, bu qəmli hadisə sə. ' də sarsıtmışdır. Nə etməli, görünür taleyimiz belə idi. Mən artıq getməliyəm, Reyhan. Lakin yenə gələcəyəm sən məni hər səhər, hər axşam gözlə.

R e y h a n. Ağvanın paytaxtı Girdman uzaqdadır. Sən buraya hər səhər, hər axşam necə gələ bilərsən?

E l ç i n. Sevən ürəklər üçün heç bir məsafə yoxdur, Reyhan. Mənim qəlbimin həmdəmi daim sən olacaqsan. Yalnız sən... Bəlkə səni aramızdakı düşmən sərhədi qorxudur, Reyhan, açıq söylə...

R e y h a n. Mən özüm üçün yox, sənin üçün qorxuram, Elçin... Atamın əlləri onsuz da günahsız qana boyanmışdır. O səni də...

E l ç i n. Öldürər... Elə bilirsən uf deyərəm... Yox, əzizim, dünyalar qədər sevdiyim Reyhan üçün ölmək belə mənim nəzərimdə ən böyük səadətdir.

Ayaq səsləri

R e y h a n. Aman, gəldilər... Get, Elçin, get...

Qızların məhnisi

Xoşbəxt olmaq, sevinmək mümkün ikən ölümü nə üçün arzulayırsan? Dayanma əzizim, get, səni and verirəm o müqəddəs günəşə, bu gənc yaşımda mənim eşqimi nakam qoyma.

E l ç i n. Əlvida...

R e y h a n. Əlvida...

E l ç i n gedir, qızlar Reyhanın başına toplaşırlar.

Ən böyük arzuma çatdım, Qaratel. Elçin məhəbbətlə yanan ürəyini mənə bir də açdı. Mən onun odlu nəfəsini bir də duydum. Mən indi doğrudan da xoşbəxtəm. Ah, aramızdakı düşmən səddi uçub tökülsəydi. Qan, ölüm yerinə yalnız qardaşlıqla məhəbbət hakim olsaydı...

İşıqda pərdəni sal, antrakt

BEŞİNCİ ŞƏKİL

Cavanşirin sarayında bir otaq

Z i b e y d ə. Oğlum, Elçin, səni and verirəm o müqəddəs günəşə, at yerə o qılıncı...

E l ç i n. Qılıncı yerə atmaq günahdır, ana... Bax, görürsənmi atam Cavanşir odlu qılınca nə qədər hörmət edir.

Z i b e y d ə. Mən onsuz da səni heç yana buraxmayacağam. Hələ doyunca üzünə də baxmamışam. Üç illik həsrətin ürəyimdə tabi-təvan qoymayıb, oğlum, Elçin... Elçin...

E l ç i n. Anacan, mən bir an belə yubanmadan atamın yanına – vuruş meydanına getməliyəm. Mən də onunla qəsbkarlara qarşı qılınc oynadıb, ox süzdürməliyəm. Qoy qanlı vuruşmalar tezliklə qurtarsın. Ana torpağımızın hər tərəfindən həyat səsi, sevinc nəğməsi ucalsın...

Söhrab daxil olur.

S ö h r a b. Elçin... Elçin hara? Ananın sözündən çıxma. Zübeydə xatun, Elçinlə gəlmiş qonaqlar səni gözləyir. Buyur... Mən ana ürəyinin müqəddəs arzusunu oğluna anladaram.

Z i b e y d ə. Çox sağ ol, Söhrab... Sən Elçindən təcrübəlisən, onu fikrindən daşındır. (*Gedir*)

E l ç i n. Bilmirəm nə üçün heç kəs mənim vuruş meydanına getməyimə razı deyil..

S ö h r a b. Çünki sən həm anan üçün, həm də elimiz üçün əzizsən... Elçin, unutma ki, sən Cavanşirin yeganə oğlusan...

E l ç i n. Mən atamla vuruş meydanında görüşərsəm, bu daha gözəl olmazmı?

S ö h r a b. Əgər o sənin gəlişindən xəbər tutsaydı, inan ki, quş kimi qanad açıb ongünlük yolu bir nəfəsə gələrdi.

E l ç i n. Atam çox qocalmışdır, eləmi?

S ö h r a b. Əsla... Yox, Elçin, saysız vuruşmaların hamısından qalib çıxmış bir sərkərdə də qocalarmı? İnan ki, o səni görəndən sonra ürəyinə yeni sevinc, qollarına yeni bir qüvvə gələcəkdir.

E l ç i n. Bu daha gözəl... Mən gedirəm, dostum, artıq səbr edə bilmirəm...

S ö h r a b. Tələsmə, Elçin, tələsmə, aldığımız son xəbərlərə görə o, xəzəriləri tar-mar etmişdir. Əgər bu xəbər doğrudursa, Cavanşir bu gün, sabah mütləq qayıdar...

E l ç i n. Bir yandan ata həsrəti, bir yandan da... Eh, əziz dostum. Bu ağır intizar qəlbimi didib parçalayır.

S ö h r a b. Aha, sən eşq odunda yanan aşiqlərə bənzəyirsən.

E l ç i n. Sən bunu nədən bildin, qardaşım?

S ö h r a b. Bax, bax, bax, sevgi bəlasına tutulmasaydın, səsin çalınmış bir sim kimi titrəməzdi...

E l ç i n. Sən haqlısan, qardaşım... İndi mənim qəlbimin hər bir teli doğrudan da, çalınmış bir simə bənzəyir. O mənim bütün varlığıma hakimdir.

S ö h r a b. Kim, Elçin?

E l ç i n. Mən onu ilk dəfə gördüyüm andan bu günə kimi heç bir vaxt onun xəyalından ayrılmamışam. Kayan gözəlinin adını bax buraya, qəlbimə yazmışam... Reyhan... Reyhan, indi sən haralardasan?

S ö h r a b. Nə, Reyhan? Yox, yox, bu ola bilməz...

E l ç i n. Reyhan mavi göylərdən yerə enmiş bir ayparadır. Onun yolunda həyatımı yüz min kərə qurban vermək mümkün olsaydı, bir yol da uf deməzdim. Ey müqəddəs günəş, səndən yalnız bir xahişim var, mənim ömrümdən kəsib Reyhanın ömrünə cala...

S ö h r a b. Elçin... Elçin, sus, eşidərlər... Bəs bu necə ola bilər ki, Cavanşirin oğlu onun düşməninin qızına vurulsun...

E l ç i n. Ən böyük fəlakət də elə budur, dostum... Ancaq inanıram ki, mən gec-tez Reyhana qovuşacağam.

Z i b e y d ə x a t u n daxil olur.

Z i b e y d ə. Elçin, qonaqlarımız səni gözləyir...

E l ç i n. Mənim qəlbimsə başqa bir arzu ilə çırpınır, anacan!..

Z i b e y d ə. Unutma ki, atan burada deyil, onu sən əvəz etməlisən...

E l ç i n. Gedək, ana, mən inanıram ki, taleyim günəş tək gülümsəyəcək.

Z i b e y d ə. Elədir, oğlum, sənin taleyin günəşdən belə parlaq olacaq. (*Gedirlər*)

S ö h r a b. Taleyim günəşdən belə parlaq olacaq. Yox, mən öz miskin taleyi ilə barışan acizlərdən olmaq istəmirəm. Cavanşirin adını göylərə ucaldan bu odlu qılınca mən də sarılacağam.

P ə r d ə

ALTINCI ŞƏKİL

Cavanşirin sarayı

E l ç i n. Ox, ata, ata... Sən nə qədər səbirlisən, sevgilim uzaqdadır. Gözlərini yola dikib hər səhər, hər axşam məni gözləyir. Mən də səni gözləyirəm, ata.

S ö h r a b daxil olur.

S ö h r a b. Şad xəbər var... Elçin, şad xəbər...

E l ç i n. Bu nədir? Şeypur səslərindən sevinc yağır? Bəlkə gələn atamdır?

S ö h r a b. Doğrudur, bu adət bizə babalardan yadigar qalmışdır. Atam vəzir olarkən də həmişə böyük sərkərdəmizi şeypur səsləri ilə qarşılardı. Eşidirsənmi, Elçin, şeypurun səsindəki o inilti nidaları böyük sərkərdəmiz Cavanşirin yaralandığına işarədir. (*Zibeydə xatun və saray xanımları gəlirlər*) İndi yaralı cəngavərlərdən biri gəlib əvvəlcə anan Zibeydə xatuna xəbər verəcək. Aha, bu gələn qasid Ağvanın şairi Qılıncdır.

Q ı l ı n c daxil olur.

Ey cəngavər şair, gətirdiyin şad xəbərləri əvvəlcə sərkərdəmizin istəkli oğlu Elçinə söylə...

Q ı l ı n c. Xoş gördük, Elçin... Mənim sərkərdəm, sənin atan Cavanşir xəzər xaqanı ilə özü qarşılaşdı. Qarı düşmən qara dırnaqlı atını böyük hökmdarımın üstünə səyirdərək əyri qılıncını onun başına endirdi.

Z i b e y d ə. Söylə, oğlum, söylə Cavanşir hanı?

Q ı l ı n c. Xəzər xaqanı ilə o özü qarşılaşdı, Ağvan torpağının vuran əli, hünər, rəşadət timsalı Cavanşir birdən köhlən atını onun üzərinə şığıdaraq qara kəlləsini bədənindən ayırdı.

S ö h r a b. Afərin, afərin...

Z i b e y d ə. Mənim igid balalarım, siz necə mərdliklə vuruşmuşsunuz...

Q ı l ı n c. Qan məni aparır, dostlar, əgər mən ölsəm:

İstərəm hər tərəf ilk bahar olsun.
Hər kəs öz yarına düz ilqar olsun.
İnsan bu dünyaya gəldi-gedərdir
Təki sevdiyimiz vətən var olsun.

Z i b e y d ə. Cəngavər şairin yarasını bağlayın. Tez... (*Urra*)

Qılıncı aparırlar, saray adamları Cavanşiri qarşılamağa gedirlər.

A y d ə m i r. Hanı hökmdar, söylə, hanı, yoxsa...

X i d m ə t ç i. Gələn böyük sərkərdəmiz Cavanşir özüdür...

H a m ı. Eşq olsun, eşq olsun...

Cavanşir daxil olur.

C a v a n ş i r. Oğlum, Elçin... Həsrətindən anan göz yaş axıdırdı. Mən isə qocalırdım, oğlum. İndi qollarımın qüvvəsi birə yüz oldu. Daha mənim yaram ağrımır. Xəzər qılıncı ilə sinəmə vurulan yaradan mənə ölüm yoxdur. Yox, mən Ağvan üçün yaşayacağam...

H a m ı. Eşq olsun... Eşq olsun...

C a v a n ş i r. Söylə, Elçin... Söylə, qollarıma qüvvə, gözlərimə işıq verən mehriban oğlum. Sən qərib ölkələrdən atana nə gətirdin?

E l ç i n. Elini, obasını sevən saf bir oğul ürəyi sənə bəs deyilmi, ata...

C a v a n ş i r. Afərin, mənim tərlan balam, urra. Siz də eşidin, mənim əziz övladlarım, Elçin Suriyadan qayıtdı. Qərib ölkənin iqlimi onun vəfalı ürəyinin hərarətini azaltmadı. Urra... Urra... Sizlərdən çoxunuzu da Suriyaya, Çinə, Bizansa göndərəcəyəm. Arzum budur oxuyun, öyrənin, qoy dünyanın bütün elmləri Ağvan torpağını öz nuru ilə işıqlandırsın. Qoy Ağvan yolları dünyanın hər tərəfinə uzansın. Amma ürəklərimiz həmişə Ağvanın sönməz eşqi ilə döyünsün. Urra... Urra... Obalarınıza qayıtmadan əvvəl on gün mənə qonaqsınız. Urra.. Urra...

Sən də hazırlıq gör, Söhrab xəzərilərlə vuruşmuş igidlərimin hamısına özüm mükafat verəcəyəm.

Z i b e y d ə. Gedək, Cavanşir, yaran səni incidir.

C a v a n ş i r. Gedin dincəlin, övladlarım... Yuxu yorulmuş cəngavərin dostudur. Ağvan cəngavərlərinin qədrini bilin. Mən ona ürəyimi də versəm, yenə azdır. Urra... Urra...

Cavanşir, Elçin, Zibeydə gedirlər. Söhrabla Aybəniz irəli gəlir, onların dalınca baxırlar.

P ə r d ə

YEDDİNCİ ŞƏKİL

Cavanşirin sarayı

S ö h r a b. Girdman tacirləri həmişə günorta üstü yola düşürlər, bu gün nədənsə zınqırov səsləri çox tez eşidildi. Görəsən bu karvanlar hara gedir?

S a r a n. Onlar getmir, gəlir... Yəqin böyük hökmdarımız Cavanşirə hədiyyə gətirirlər.

S ö h r a b. Cavanşir özgələrinin hədiyyəsinə möhtac deyil.

S a r a n. Boş xəzinəmiz belə hədiyyələrə möhtacdır, vəzir, aha, mən deyəndir... hədiyyə gətirirlər.

S ö h r a b. Sən bunu nədən bilirsən?

S a r a n. Karvanın önündə bir atlı da var...

S ö h r a b. Girdman taciri Qənimət də karvanın qabağında gedəndə həmişə atlanır...

S a r a n. Bu atlı tacirə bənzəmir. Bizim tacirlər uzun əba, dikburun çəkmə geyirlər. Amma bu gələn atlının əynində parıltısı göz qamaşdıran qısa cəng libası var. Çəkmələri isə mirvari ilə bəzənmişdir. Bax, qızıl bazubəndi buradan da görünür... Yəqin böyüklərdəndir. Kim bilir, bəlkə bir ölkənin hökmdarıdır.

S ö h r a b. Bu axşam xəzinədar olsa da, düz deyirmiş...

S a r a n. Vəzifənin böyüklüyü ağlın dərəcəsini artırsaydı, sən yenə də həmişəki qədər mənasız danışmazdın.

S ö h r a b. Aha, karvan dayandı... Ey, açın sarayın darvazalarını, əziz qonaqları ehtiramla qarşılayın...

S a r a n. Xəzinə bomboşdur, gecələr gözümə yuxu getmir.

S ö h r a b. Suss...

S a r a n. Mən səni nəzərdə tuturam... Çoxdan bəri boş xəzinəyə vəzirlik edirsən...

S ö h r a b. Suss dedim...

S a r a n. Bu sirri hamıdan gizlətsəm də, Cavanşirdən gizlətməyəcəyəm. (*Gedir*)

S ö h r a b. O mənim cinayətimi açıb söyləyənə kimi, mən onun qəbrini qazmalıyam.

B ə h r a m və q a s i d daxil olurlar.

Q a s i d. Ağvan hökmdarı Cavanşirin sarayı budurmu?

S ö h r a b. Siz kimsiniz?

B ə h r a m. Mən Sasani qoşunlarının sərkərdəsi Bəhramam.

S ö h r a b. Doğrudanmı? Cavanşirin sarayına gələrkən qorxmadığınıza təəccüb edirəm. Siz çox cəsur adamsınız...

B ə h r a m. Biz böyük hökmdarınız Cavanşirlə görüşməyə gəldik. Onun xəzərilər üzərindəki qələbəsi hamımızı sevindirmişdi. Təbrik üçün gələn elçiyə toxunmazlar...

S ö h r a b. Elçiyə toxunmasalar da, sizə toxunarlar. Unutmayın ki, Cavanşirin babalarından yadigar qalmış Muğan torpağını qəsb edən sizsiniz...

P o l a d. Görünür, biz bura nahaq gəlmişik...

B ə h r a m. Demək mən geri qayıtmalıyam...

S ö h r a b. Yox... yox, mən belə demədim... Hökmdarımızı gözləyin, sizdən başqa Bizansdan, Suriyadan, Gürcüstandan, elçilər gəlmişdir.

S a r a n. Hədiyyələrə baxdım, qızıla vurulsa beş yüz min dinar qiyməti var...

B ə h r a m. Bu qoca kimdir?

S a r a n. Bu vaxtacan xəzinədardım, indi isə vəzirimizə təlxəklik edirəm...

B ə h r a m. Gülməli qocadır...

S a r a n. Cibi boşalmış xəzinədara qoca olmasa da gülərlər.

B ə h r a m. Təlxək hökmdarı əyləndirər, sən nə üçün vəziri əyləndirirsən?

S a r a n. Məsələ uzundur. Bir zamanlar vəzirimiz Söhrab pulları oynadırdı, son vaxtlar nədənsə məni oynadır...

S ö h r a b. Qoca, hər sözün yeri var, çəkil get...

S a r a n. Hara gedim? Dar ağacına, yoxsa qoyun otarmağa.

B ə h r a m. Bu sözünü də anlaya bilmədim...

S a r a n. Bütün sözlər anlaşılmaq üçün söylənilsə idi, vəzirimiz Söhrab ömründə bir kəlmə də olsun dinib danışmazdı. Dar ağacı yaxşıdır... Qoyunların sayını artırsam vəzirimiz onlara da sahib çıxacaq. (*Gedir*)

S ö h r a b. Onu dəli zənn etməyin, Cavanşirin ən yaxın müşaviridir...

B ə h r a m. Onu tez susdur, eşidirsənmi?

S ö h r a b. Eşidirəm, əziz qonaqlara ehtiram göstərmək borcumuzdur, buyurun...

Gedirlər.

S a r a n. Mən Bəhramdan çox razıyam, onun hədiyyələri bizə bir il kifayətdir. Amma doğrusu, bir şeydən qorxuram...

S ö h r a b. Nədən, qoca?

S a r a n. Qızılların səsindən...

S ö h r a b. Sən yenə də sayıqlayırsan?

S a r a n. Göylərə and olsun ki, yox... Mən yalnız qulaqlarımla eşitdiklərimi, gözlərimlə gördüyümü danışıram. Qızılların səsi doğrudan da qorxuludur... Özü də bilirsən nə vaxt?

S ö h r a b. Nə vaxt?

S a r a n. Gethagetdi başlayanda, sən ki, bunu yaxşı bilirsən...

S ö h r a b. Qoca, sən bu boş danışıqlarından əl çək...

S a r a n. Xəzinəmiz dolsun ki, mən bir kəlmə danışmaram...

S ö h r a b. Xəzinəni boşaldan sənsən, alçaq... Mən səni bu gün zindana saldıraram, alçaq...

S a r a n. Məni öldürsən də öz günahlarını azalda bilməzsən. Vicdan ləkəsini qanla da yumaq olmaz...

S ö h r a b. Get fərmanımı gözlə...

S a r a n. Gözlərəm həm sənin fərmanını, həm də Cavanşirin.

S ö h r a b. Bu saat zindana...

P ə r d ə

SƏKKİZİNCİ ŞƏKİL

Cavanşirin sarayı, Cavanşir, Elçin, Zibeydə oturublar. Kütlə də səhnədədir. Fərid daxil olur.

F ə r i d. Böyük hökmdar, Bizans hökmdarının elçisi hüzurunuza izn istəyir... Dostluq, ittifaq arzusundadır.

C a v a n ş i r. Ağvana dost kimi gələnlərə gözüm üstə yer var. Düşmən kimi gələnlər isə əzilmiş başdan savayı heç bir şey qazana bilməyəcəklər. Qoy bu xəbəri Sasani sərkərdəsi Bəhram da eşitsin.

Bizans elçisi daxil olur.

B i z a n s e l ç i s i. Bizans hökmdarının hədiyyəsidir. Hökmdarımız dedi ki, babamın vəsiyyətinə əməl edib əsrimizin ən böyük sərkərdəsi Cavanşirə göndərirəm. (*Qılıncı Cavanşirə verir*)

C a v a n ş i r. And içirəm, dostlar, gün doğan ölkələrdə asayiş yaratmaq üçün bu qılıncı sədaqətlə oynadacağam.

Q a r t a l. Böyük sərkərdə, Suriyadan, Misirdən, Gürcüstandan da elçilər gəlmişdir.

C a v a n ş i r. Ah, Qartal... Afərin, mənim aslan cəngavərim. Sasanilərə qarşı necə inadla vuruşduğunu mənə söylədilər. Onlara da bir vaxt növbə yetişər. İndi isə əziz qonaqlara sarayın ən gözəl otaqlarını ayırın. Yeni tikilmiş binaları, yeni salınmış meyvə bağlarını, Girdman çayının üzərindəki yeni körpüləri onlara göstərin.

Q a r t a l. Baş üstə... (*Gedir*)

C a v a n ş i r. Elçin Suriyaya təhsil almağa gedəndə Ağvanın bədxahları bizə dodaq büzürdülər. Lakin yox, mən öz oğluma və bütün vətən övladlarına da Ərəstunu, Əflatunu, Homeri öz dilində oxudacağam. Dünyanın ən gözəl əsərləri Ağvan dilinə çevrilib tez bir zamanda kitab sarayını bəzəyəcəkdir.

S ö h r a b. Bundan gözəl fikir ola bilərmi?

C a v a n ş i r. İndi isə yollarımız məni düşündürür

S ö h r a b. Tacirlər üçün bu qədər əziyyət çəkməyin nə mənası var? Böyük hökmdar...

C a v a n ş i r. Yox, Söhrab, yox... Ticarət yolu ölkənin qan damarıdır. Mən istərdim ki, bu yollarla gedib-gələn ticarət karvanları indikindən yüz qat çox olsun. Unutma ki, Girdman ipəyini daşıyan hər bir karvan Misirdən, Bizansdan bizə daha qiymətli şeylər gətirir. Onlar uzaq ölkələrdən bura yeni fikir, yeni düşüncə, yeni elmlər gətirir.

S ö h r a b. Doğrudur, böyük hökmdar, çox çəkməz ki, sizin gözəl tədbirləriniz sayəsində Ağvan diyarı həqiqi bir cənnətə dönər... Lakin bütün bunlar bizdən min ətək qızıl tələb edir. Xəzinəmiz isə hələlik yoxsuldur.

C a v a n ş i r. Hanı mənim xəzinədarım? Mən qoca Saranı görmək istəyirəm...

S ö h r a b. O xain zindana salınmışdır...

C a v a n ş i r. Nə üçün? Onun günahı nədir?

S ö h r a b. Xəzinənin pullarını havaya sovurduğu üçün... Dövlətimizin gücünü azaltmaq istəyən hər bir xainlə belə rəftar edirəm.

C a v a n ş i r. Gedin onu mənim hüzuruma gətirin... Of, sinəmdən ağrı qopdu.

Z i b e y d ə. Gedək, Cavanşir, sən hələ yorğunsan... Gedək dincəl.

C a v a n ş i r. Hələ dayan, Zibeydə. Mən qocanın nə günah işlətdiyini öyrənməliyəm...

X i d m ə t ç i. Sasani sərkərdəsi Bəhram hüzurunuza gəlmək istəyir...

C a v a n ş i r. Kim Bəhram? O vəfasız?

E l ç i n. O öz səhvini anlayıb peşman olmuşdur, ata...

C a v a n ş i r. Oğlum, Elçin, səhv başqa, xəyanət başqa... Yox, mən onunla üz-üzə gəlmək istəmirəm...

Z i b e y d ə. Cavanşir, əzizim, Bəhrama nifrət bəsləməyə doğrudan da haqqın var. Çünki o, Ağvanın düşmənidir. Lakin sən onunla danışmalısan, sən onu dinləməlisən. Unutma ki, Bəhram böyük bir ölkənin elçisidir.

C a v a n ş i r. Yaxşı, mən bu barədə düşünərəm... (*Saranı gətirirlər*) Xoş gördük, Saran...

S a r a n. Cavanşir sərkərdəyə salam... Sevinc yaşları məni boğur, ömrümün son günlərində səni görməyə çox şadam... Boş xəzinədə oturmaqdansa, zindan küncündə çürümək yaxşıdır.

C a v a n ş i r. Mən nəyin yaman, yaxşı olduğunu soruşmuram. Günahın nədir?

S a r a n. Vəzirimiz Söhrab qala hasarları tikdirmək bəhanəsi ilə məndən qızıl istədi. Mən də verdim, indi isə xəzinəmiz boşdur.

S ö h r a b. Sən nə danışırsan, qoca? Qala nədir, hasar nədir?

S a r a n. Böyük hökmdar, göylərin müqəddəs günəşinə and içirəm ki, mənim dediklərimdə zərrə qədər yalan yoxdur.

S ö h r a b. Sərsəm qoca. Sən öz cinayətini hökmdarımızdan gizlədə bilməzsən... Yaxşısı budur ki, özün etiraf et.

S a r a n. Mənə indi üç addım qara torpaqdan başqa heç nə lazım deyil.

S ö h r a b. Sərsəm qoca...

C a v a n ş i r. Söhrab... Saran – xain? 50 ilin sadiq dostu – cani? Gedək, Saran, gedək... Bu dolaşıq düyünü mən özüm açaram...

Cavanşir, Saran və bütün kütlə gedir. Söhrab tək qalır.

S ö h r a b. Mənəm günahkar, o qocanı tez susdursaydım, indi onun göz yaşları Cavanşirin qəlbini ipək kimi yumşalmazdı. Mən Cavanşirin nəzərində yenə də özümü doğrulda bilərəm. Hələlik əlimdə fürsət vardır...

Q ə n i m ə t gəlir.

Q ə n i m ə t. Cavanşir gəldimi?

S ö h r a b. Hər ikimiz məhv olduq... Artıq heç bir şey bizi ölümdən xilas edə bilməz...

Q ə n i m ə t. Yenə nə fəlakət üz verdi?

S ö h r a b. Hanı qızıllar?

Q ə n i m ə t. Gətirmişəm...

S ö h r a b. Suss, yavaş, neçə dinar?

Q ə n i m ə t. Hələlik yüz min dinar...

S ö h r a b. Hardadır, bəs qalanı?

Q ə n i m ə t. Sənin evində, qalanını da bir neçə gündən sonra...

S ö h r a b. Xəncərin itidirmi?

Q ə n i m ə t. Bu sual nə üçündür?

S ö h r a b. Cavanşir otaqda təkdir... O dedi ki, yuxu cəngavərin dostudur. Lakin məncə yuxu cəngavərin ən böyük düşmənidir...

Q ə n i m ə t. Heç bir şey anlamıram...

S ö h r a b. Bundan gözəl fürsət ələ düşməz...

Q ə n i m ə t. Mən ona əl qaldıra bilmərəm...

S ö h r a b. O ölməsə, sən öləcəksən... Əziz bir dostum olduğun üçün xəbərdarlıq edirəm...

Q ə n i m ə t. Mən onun nəinki dirisinə, heç ölüsünə də yaxın düşə bilmərəm...

S ö h r a b. Onda özün bil, o bir az əvvəl dedi ki, Qəniməti gətirin, edam edin...

Q ə n i m ə t. Doğrudanmı?

S ö h r a b. Bax, o, yatağında uzanmışdır. Arxadan möhkəm bir zərbə kifayətdir... Bu fürsəti əldən buraxma... Bu ölüm yeganə xilas yoludur.

Qorxma... qorxma! Mənə inana bilərsən... (*Qənimət xəncərini çəkib içəri girir*) Aha, indi mən xilas oldum. Cavanşirin nəzərində yalnız bu yolla yüksələcəyəm. Qənimət isə öz əli ilə özünə ölüm qərarı yazdı...

Xəncər əlində qışqıraraq Qənimət geri dönür.

Q ə n i m ə t. Aman, Cavanşir oyaqmış...

S ö h r a b. Dayan... Dayan, at yerə xəncəri... (*Söhrab qılıncla Qənimətin xəncərini vurub salır*)

Cavanşir və saray adamları daxil olurlar.

C a v a n ş i r. Bu nə deməkdir, Söhrab?

S ö h r a b. Ehtiyatsız dolanırsınız, böyük hökmdar... Ehtiyatsız. Bir dəqiqə belə gecikməydim bu namərd bizi həmişəlik gözü yaşlı qoyacaqdı. Mən indi anladım ki, Sasanilərə hədiyyə aparan bu alçaq imiş...

C a v a n ş i r. Nə alıb satırsan, ipək, yoxsa vicdan...

Q ə n i m ə t. Mən... mən... Məni aldatdılar... yüz min dinar qızılım özgələrə qismət oldu, Söhrab, bütün xəyanətlərə bais sənsən...

S ö h r a b. Bu xəncər kimindir? Sual verirəm, bu xəncər kimindir?

C a v a n ş i r. Aparın, bu satqının boynunu öz xəncərilə vurun...

Q ə n i m ə t. O, xaindir, böyük hökmdar, onun vicdanı ilan zəhərindən də mənfurdur...

S ö h r a b. Sənin cinayətlərini ulu Tanrı özü də açsaydı, səndən yalnız bu sözləri eşidərdi.

C a v a n ş i r. Aparın...

Q ə n i m ə t. O, xaindir, o, xaindir... (*Qəniməti aparırlar*)

C a v a n ş i r. Onu buraya kim buraxmışdır?

N ö v b ə t ç i. Hökmdarı istəyirəm dedi, mən də vəzirin yanına göndərdim...

C a v a n ş i r. Söhrab, indi sən cavab ver, nə üçün o səni xain adlandırırdı?

S ö h r a b. Siz buna nə üçün təəccüb edirsiniz, böyük hökmdar? Sizə bəslədiyim sonsuz məhəbbəti düşmənlər xəyanət adlandırırsa, bu məni yalnız sevindirə bilər...

C a v a n ş i r. Bu sui-qəsddə sənin də əlin vardır...

S ö h r a b. Siz nə danışırsınız, böyük hökmdar...

C a v a n ş i r. Mənim ürəyimi aldatmaq, sən düşünən qədər asan deyildir.

S ö h r a b. Hökmdarın nifrəti mənim üçün ən böyük cəzadır. (*Xəncərlə özünü vurub yıxılır*)

C a v a n ş i r. Ölməmişdir. Tez həkim çağırın... Mənim sarayımda əqrəb gizlənmişdir.

A y b ə n i z (*gəlir*). Ah, Söhrab, əziz qardaşım, səni kim bu hala saldı, kim?

S a r a n. Heç kimdə günah yoxdur, qızım... O özü-özünü vurdu...

A y b ə n i z. Can qardaş, sən mənim üçün həm ata, həm anasan... Sənsiz mənim bir günüm olmasın...

C a v a n ş i r. Bəlkə mən yanılıram...

Həkimlər gəlirlər.

Z i b e y d ə. Mən əminəm ki, Söhrab sənə xain baxa bilməz. Onun atası Ağvan sarayına düz qırx il sədaqətlə vəzirlik etdi...

C a v a n ş i r. Xəzinəni dağıdan Söhrab deyildimi?

Z i b e y d ə. Xəzinənin qızıllarına xəyanət etsə də, sənə ol qaldırmağa cəsarət etməz...

C a v a n ş i r. Mənim fikrimi sapdırma, Zibeydə... Söhrab mənim gözlərimə düz baxa bilmirdi...

Z i b e y d ə. Ürəyini yoxla... İnsanın zahirinə baxıb aldananlar çox olur...

S ö h r a b. Mən ölürəm, hamınız bilin ki, mənim ürəyimdə böyük hökmdara qarşı məhəbbətdən başqa heç bir şey yoxdur. Böyük hökmdar, ölkəmizin çətin vəziyyətini nəzərə alaraq qızılları Sarandan alıb ehtiyatla saxladım. Qızıllar mənim evimdədir. Məni bağışla, böyük ata, bunların hamısı hökmdara qarşı bəslədiyim böyük məhəbbətdir...

C a v a n ş i r. O mütləq sağalacaqdır...

Hamı təlaş içində

P ə r d ə

DOQQUZUNCU ŞƏKİL

Cavanşirin saray otaqlarından birinin həyəti. Elçin səhnəyə daxil olur və gedir. Zibeydə xatun və Aybəniz daxil olurlar.

Z i b e y d ə. Elçin burada yoxdur, qızım... Mən onu nahaq yerə gözdən qoyuram... Elçin yoxdur...

A y b ə n i z. O həmişə yalqız gəzir... At çapıb, qılınc oynatmaqdan zövq alır, Zibeydə xatun, elə bil başqa sənət tapmır...

Z i b e y d ə. Görəsən dünyada anadan çox əziyyət çəkən bir insan varmı? Elçin məni qocaltdı, qızım? 3 il yolunu gözlədim... İndi də ki, özün görürsən...

A y b ə n i z. Qardaşım Söhraba deyərəm, Elçinə öyüd verər... Elçin Söhrabın xətrini çox istəyir...

Z i b e y d ə. Mən də ona tapşıracağam... Qızım, Aybəniz, o səni gördümü? Aranızda söz-söhbət olmadı ki?

A y b ə n i z. O məndən həmişə uzaq gəzir. Söhrab deyir ki, yox, yox, bəlkə bu sirri açmaq olmaz...

Z i b e y d ə. Qorxma, qızım, söylə...Oğulun sirrini heç kim anasından möhkəm saxlaya bilməz...

A y b ə n i z. Söhrab deyir ki, Elçin Sasani sərkərdəsi Bəhramın qızını sevir...

Z i b e y d ə. Sevir?..

A y b ə n i z. Elçin Reyhanın vurğunudur... Mən onların məhəbbətinə mane olmaq istəmirəm... (*Aybəniz gedir*)

E l ç i n (*gəlir*). Yox, anacan, mən Aybənizə könül vermərəm...

Z i b e y d ə. Bu nədir, Elçin? Sən gizli söhbətə qulaq asırsan?

C a v a n ş i r. Qulaq asmasam da bilirəm. Ana, mən Aybənizi sevməmişəm, mən onun xəyalı ilə yaşamamışam...

Z i b e y d ə. Mən isə anayam... Əgər mən təkcə öz səadətimi düşünsəydim...

E l ç i n. Sözlərim qəlbinə toxundusa, üzr istəyirəm, ana. Lakin mənim də könlümü dinlə. Sən, mehriban ana, ürəyimin fəryadını eşitməsən öz əlinlə mənə ölüm qərarı yazacaqsan... Mən Kayan gözəlini sevirəm... İnan ki, sən onu görsəydin, qadın ola-ola özün ona vurulardın...

Z i b e y d ə. Doğrudanmı? Sən o nazənini bu qədər sevirsən?

E l ç i n. Anacan, Reyhanın ala gözləri, qumral saçları, şümşad kimi dümdüz qaməti, hələ nəğmə oxuyarkən titrəyən səsi... Of, görəsən dünyada məndən də xoşbəxt bir sevgili varmı?

Z i b e y d ə. Bilirəm... Dünən gecədən bəri səni evdən didərgin salan da odur. Reyhanın atası öz ayağı ilə bizə qonaq gəlmişdir. Bu bizim üçün ən böyük səadət deyilmi? Daha bəsdir, görünür son indidən ananın hər sözünə yox deyəcəksən... Özün bil, amma yadında saxla. Bəzən göyçək qızların ürəyi külək kimi hər səmtə əsər.

E l ç i n. Of... Anacan, Reyhan göydən yerə enmiş məsum bir mələkdir. Ona belə sözləri necə qıyırsan?

Z i b e y d ə. Yaxşı, sən deyən olsun... Razıyam. Bilmirəm Aybənizin göz yaşlarına dözməyə daş ürəyi mən haradan alım.

E l ç i n. Bəs mənim ürəyim? Bəs mənim eşqim, bəs mənim andım?

Z i b e y d ə. Sən atanın qəzəbindən qorxmursanmı? O buna razı olmazsa?

E l ç i n. Anacan, mənim bütün ümidlərim sənədir... Reyhan məni hər səhər, hər axşam gözləyəcək... Əgər Elçinin ölümünü istəmirsənsə...

Z i b e y d ə. Bəsdir, oğlum... Görürəm sən inadından dönməyəcəksən... Gedək Firuzəabada. Mən bir yol tapıb onu – Reyhanı yanıma çağırtdıraram... Özüm onunla danışaram...

Gedirlər.

S ö h r a b. Aha, ala gözlü sona yuvasından uçmamış xoşbəxt ovçunun oxuna hədəf oldu. Bəs mən kiməm, dünyanın ən bədbəxt bir ovçusuyam? Yox, mən ömrümü sarayların nökərçiliyində çürüdən bir qul deyiləm! Yox, Söhrab, tale sənə əmr edir... Fürsəti buraxma. Şöhrət Elçindədirsə, qüvvət səndədir. Reyhan sənin alnına yazılmışdır! Bacım Aybənizin ülvi məhəbbətini tapdalayan məğrur Elçindən intiqam almalısan...

P ə r d ə

ONUNCU ŞƏKİL

Cavanşirin sarayı

S ö h r a b. Hökmdar...

C a v a n ş i r. Mən öz qərarımı bildirirəm. Sasani qoşunlarının sərkərdəsi Bəhrama rədd cavabı verilsin...

Q a r t a l. Namərdlərə bundan gözəl cavab ola bilməz.

C a v a n ş i r. Dost kimi gələn elçilərə isə yalnız bir cavabım var. Dostluq arzusunda olan hər kəs mənim sədaqətimə əmin ola bilər.

S a r a n. Böyük hökmdar düşmən də olsa, siz öz nəzakətinizi Bəhramdan əsirgəməyin...

C a v a n ş i r. Fikrini açıq söylə, Saran...

S a r a n. Sənin qərarın mənə bəllidir, böyük hökmdar. Bu dünya görmüş qocanın məsləhətini dinləmək istəyirsənsə, Kayan elçisini hörmətlə yola sal...

C a v a n ş i r. Mənim iradəmlə oynayanlar məndən aman gözləməsinlər.

Z i b e y d ə xatun gəlir.

Z i b e y d ə. Bəhram sənin lə görüşməmiş qayıdır... Cavanşir, adına sanına ləkə vurma... Qoy düşmən belə, sənin alicənablığını görsün, öz qəbahətindən utanıb yerə girsin...

C a v a n ş i r. Bəhramdan heç bir alicənablıq gözləmirəm, lakin çağır onu...

F ə r i d. Bu saat... (*Gedir*)

C a v a n ş i r. Hamınıza xəbərdarlıq edirəm. Sizin aranızda Kayan dövləti ilə ittifaq bağlamaq arzusunda olan varsa, qoy onlar özünü aldatsın, namərd körpüsündən keçən özü də namərddir...

B ə h r a m, P o l a d, K a b u s və q a s i d daxil olurlar.

B ə h r a m. Mən bura – Girdmana dost kimi gəlmişdim. Lakin məni düşmən kimi yola salırlar. Belə rəftarın səbəbi mənə bəlli deyildir...

C a v a n ş i r. Möhtərəm elçi, Kayan tacidarına söylədiniz ki, mənim qılınca, mərdliyə arxalanan bir ölkəm vardır. Onu yer üzündən silmək istəyənlərə də qılıncla cavab veriləcəkdir...

B ə h r a m. Mehriban bir dost kimi əl-ələ vermək mümkün ikən, qılıncla danışmağa ehtiyac yoxdur, Cavanşir...

C a v a n ş i r. Mən müqəddəs Ağvanın göylərə baş vuran uca dağlarını bu vaxtadək düşmənlərin quduz hücumundan qorumuşam. İndi isə namərd dostlardan qoruyacağam...

B ə h r a m. Ulu hökmdarımız ərəblərə qarşı sənin lə ittifaq bağlamaq arzusundadır.

C a v a n ş i r. Bu ittifaqın məqsədini bilmək olmazmı?

B ə h r a m. Məqsəd düşmənə qarşı birgə müharibə...

C a v a n ş i r. Ərəb sərkərdəsinə sülh təklifi aparmışsınızmı?

B ə h r a m. Düşmənə silah təklifi etmək qorxaqlıqdır.

C a v a n ş i r. Daim müharibə xəyalı ilə yaşamaq isə sərsəmlikdir.

B ə h r a m. Biz yenə dost ola bilərik, Cavanşir...

C a v a n ş i r. Xəyanətini unutdunmu? Möhtərəm elçi?

B ə h r a m. İnsanın həyatında səhv ola bilər... İnan ki, Cavanşir, ürəyim həmişə sənin lə olmuşdur. Muğan torpağını xarabaya döndərən qəsbkarlardan səni qorumaq üçün işlətdiyim bu müvəqqəti siyasət bizim qardaşlıq məhəbbətimizə mane ola bilməz...

C a v a n ş i r. Hanı Qartal?

Q a r t a l. Burdayam, ulu hökmdar...

C a v a n ş i r. Muğan şəhərində qurulmuş dar ağaclarından asılan kimlər idi?

Q a r t a l. Kayan qoşunlarının əsir tutduqları Ağvan cəngavərləri...

C a v a n ş i r. Eşidirsənmi, möhtərəm elçi? Sədaqətdən dəm vurarkən vicdan ağrısı duyursanmı?

B ə h r a m. Mən ömrüm boyu bu cinayətlərimi lənətlərlə yad edəcəyəm. Namusuma and içirəm ki, bu ləkəni öz qanımla yumağa hazıram...

E l ç i n. Atacan, əgər ürəkləriniz bir-birinə yaxınsa, Ağvan dağları heç bir vaxt bizim aramızda səth ola bilməz. Barış, atacan... Qoy sizi ülvi bir məhəbbət birləşdirsin...

C a v a n ş i r. Elçin, əziz balam... Mən Sasanilərlə əbədi dost olmaq fikrində idim. Lakin namərdlər xalqımızın boğazına əsarət zənciri keçirdilər. Qəsbkarların bizdən məhəbbət ummağa heç bir haqqı yoxdur. Əgər biz Kür-Araz sahillərində əzəmətli dövlətimizi yenə bərpa etməsək, bütün el-oba bizə lənət oxumazmı? Sən isə, möhtərəm elçi, hökmdarına bildir ki, mənə göndərdiyin o hədiyyələr Ağvan igidlərinin qanına boyanmışdır. Mən o igidlərin qatillərindən amansız bir qisas almamış bir an belə rahat ola bilməyəcəyəm.

Cavanşir və saray adamları gedirlər. Səhnədə Bəhram, Polad, qasid, Kabus və Saran qalır. Saran gedərkən

Q a s i d. Qoca, qızıllar da, cavahirat da əldən çıxır. Sən Cavanşiri yola gətir...

S a r a n. Möhtərəm elçi, get sən xaini başqa yerdə axtar. Mən xəzinədaram, amma qızılı da, cavahiratı da elimin namusundan üstün tutmaram... Get...

Saran gedir

B ə h r a m. Artıq sülh danışıqlarının mənası qalmadı. Muğan torpağında qurduğum dar ağacları çox azdır. İndi də Girdman üzərinə qoşun çəkəcəyəm... Hanı Söhrab? Onun qəlbini gəmirən şöhrət qurdu indi mənə gərək oldu...

P o l a d. Böyük sərkərdə, məni əfv edin... Onun əsgəri azdırsa da, bizə qarşı kini çox böyükdür...

B ə h r a m. Lakin kin ordu deyildir...

P o l a d. Cavanşirin qəzəbi artdıqca hər bir cəngavəri bir orduya bərabər olur.

B ə h r a m. Demək Cavanşir səni qorxudur...

P o l a d. Mən əsil həqiqəti söylərkən, özümün qorxduğuma işarə etmək fikrində deyiləm. Mən deyirəm ki, bu böyük kinə qarşı vuruşmaq mənasızdır...

B ə h r a m. Kindən də qüvvətli bir ordu vardır...

P o l a d. O nədir?

B ə h r a m. Hiylə... Qoy Cavanşir öz qılıncını itiləsin. Mənsə onu hiylə toruna salıb məhv edəcəyəm... Çağırın Söhrabı, o məndən köməyini əsirgəməz. Onun qəlbini gəmirən şöhrət qurdu indi mənə gərək oldu...

P o l a d. Söhrab ağılsız deyil... O indi Cavanşirdən qorxub bizə kömək verməz...

B ə h r a m. Sən insanları hələ tanımırsan... Ehtiras quduz bir canavardır, ehtiras ən ağıllı insanları belə, məhrum bir quzu kimi parçalaya bilər...

Söhrab gəlir.

S ö h r a b. Sözlərimə inanın, böyük sərkərdə, onu bilin ki, Cavanşirin məhəbbəti dilimdə, sənin məhəbbətin isə ürəyimdədir... Siz hər zaman mənim sədaqətimə əmin ola bilərsiniz...

B ə h r a m. Elə isə gedək... Qoy Kayan hökmdarı mənə daha qüvvətli bir ordu versin. Mən Cavanşirlə yalnız vuruş meydanında danışacağam...

S ö h r a b. Uğurlu yol... Əgər Cavanşirin qollarındakı gücü bir heç məqamına endirmək istəyirsənsə, sizə daha yeni bir xəbər verə bilərəm...

B ə h r a m. O nədir, Söhrab?

Aybəniz daxil olur, onların söhbətini eşidib gizlənir və qulaq asır.

S ö h r a b. Bu gün Cavanşirin o gözəl qadını Zibeydə xatun oğlu Elçinlə Firuzəabada gedir. O, sizin ciyərparənizlə çox gizli bir mətləb barəsində danışmaq fikrindədir...

B ə h r a m. Mənim ciyərparəmlə?.. Gizli bir mətləb barəsində?

S ö h r a b. Bəli... Bəli, onları yolda tutub əsir apara bilsəydiniz. Bu, gələcək qələbənin yarısı deməkdir. Uğurlu yol... Söhrabı unutmayın... Zaman gələr Kayan tacidarı özü də məndən təşəkkürünü əsirgəməz.

Bəhram, Polad, qasid və Kabus gedirlər, Aybəniz daxil olur.

A y b ə n i z. Sən nə elədin, Söhrab... Nə üçün vicdanına silinməz bir ləkə vurdun...

S ö h r a b. Aybəniz... Ləkə nədir?

A y b ə n i z. Bütün elin, obanın nifrətindən qorxmursanmı? Qardaşım, Cavanşirə xəyanət nə böyük nankorluqdur.

S ö h r a b. Suss... Suss... Sən hansı xəyanətdən danışırsan? Burax sərsəmliyi...

A y b ə n i z. Mən Bəhramla sənin söhbətini başdan ayağa dinlədin... Bu fikirdən əl çək, qardaşım... Böyük hökmdarımız bu əhvalatdan xəbər tutsa... Səni bir an belə sağ qoymaz... Yalvarıram sənə, get özün ona xəbər ver ki, düşmənlər Zibeydə xatunu hiylə toruna salmaq istəyirlər. Qoy onu Firuzəabada göndərməsin...

S ö h r a b. Sənin ağlın başında deyil, nədir? Heç nələr sayıqladığını bilirsənmi?

A y b ə n i z. Sən deməsən də, mən deyəcəyəm...

S ö h r a b. Dilini dibindən kəsərəm...

A y b o n i z. Kəs... Aman...

S ö h r a b. Cınqırını çəksən...

A y b ə n iz. Ən uzağı ölümdür... Ölümdən qorxan sondən də namərddir... Ah...

Söhrab Aybənizi xəncərlə vurub öldürür.

S ö h r a b. Ah... Mən nə etdim... Demək, Elçin onun məhəbbətini rədd etdiyi üçün öz-özünü vurdu... Ah, əziz bacım. Fəlakət... Fəlakət...

C a v a n ş i r və bütün s a r a y a d a m l a r ı daxil olurlar

C a v a n ş i r. Bu nədir?.. Bu nə dəhşətdir?

S ö h r a b. Böyük ata... Mənim bacım, ata-ananın yeganə yadigarı, Elçinin rədd cavabından sonra özünü həlak etdi.

C a v a n ş i r. Mənim oğlum Elçin...

P ə r d ə

ON BİRİNCİ ŞƏKİL

Cavanşirin sarayı, Qılınc daxil olur.

Q ı l ı n c. Mənim əziz hökmdarım, biz sənin əmrinlə Kayan tacidarının hüzuruna getdik... Bütün tələblərini ona yetirdik. Dedi ki, əgər əsgərlərinizin nahaq qanına bais olmaq istəmirsinizsə, tezliklə Muğandan geri çəkilməlisiniz, Ağvana dəymiş bütün ziyanları ödəməlisiniz. Lakin Kayan tacidarı bizim təkliflərimizdən qəzəbləndi... Rədd cavabı verdi.

C a v a n ş i r. Rədd cavabı?

Q ı l ı n c. Bəli, hökmdar, rədd cavabı... Hətta məni də, dostlarımı da dar ağacı ilə hədələdi... Axır sözündə yalnız bunu söylədi ki, Cavanşir xam xəyala qapılmasın. Bundan sonra Ağvan diyarı Kayan hökmdarlığına xərac verən bir əyalət olaraq qalacaqdır. Doğrusu bu sözləri eşidərkən qan beynimə vurdu. Ürəyim kin və qəzəb ilə alışıb yandı. Cavabında dedim ki, Ağvan cəngavərləri mərdliklə ölməyi ana torpağının əsarətindən min qat üstün tutur.

C a v a n ş i r. Afərin, mənim qəhrəman şairim, mən səndən həmişə belə mərd cavablar eşitməyə alışmışam. İnsanın səbri tükənməz deyil... İndi bizim ancaq bir yolumuz qaldı. Muğan diyarını yadların tapdağından bu odlu qılınclarımız xilas edəcəkdir.

F ə r i d (*gəlir*). Böyük hökmdar, sənin tapşırığınla Ağvan kübarlarını, tacirlərini, ipək karxanaçılarını çağırmışam... Hamısı əmrinizi gözləyir.

C a v a n ş i r. Çox gözəl, Fərid... Onlarla mən özüm danışacağam. Gəlsinlər... (*Kübarlar, tacirlər, ipək karxanaçıları daxil olurlar*) Əyləşin... Əyləşin... Sizi nə məqsədlə çağırtdırdığımı yəqin ki, bilirsiniz. Dövlətimiz elin gücünə arxalanır. Vətənin ağır günlərində siz Ağvan qoşunlarından köməyinizi əsirgəməməlisiniz. Mən sizdən cavab gözləyirəm... Sən söylə.

D ə m i r d a ş. Mən bütün var-yoxumdan keçməyə hazıram. Ancaq çox təəssüf ki, Muğana getmiş dəvə karvanımızı Bəhram tutub saxlamışdır.

C a v a n ş i r. Muğan tezliklə Sasanilərin əsarətindən xilas ediləcəkdir. Ümidvaram ki, karvan tezliklə qayıdacaqdır.

D ə m i r d a ş. Əgər qayıtsa, dəvələri də, qazandığı pulları da sənə bağışlayıram.

S a r a n. Bu nisyə oldu. Nəğd nə verə bilərsən?

D ə m i r d a ş. Evim bomboşdur. Özgə heç nəyə ümidim gəlmir.

S ö h r a b. Yalan demə kişi, neyçün bizi aldadırsan... Sən sərvətini Cavanşirdən gizlədib, əl altından Sasanilərə kömək vermək istəyirsən...

C a v a n ş i r. Dayan Söhrab, qoy o fikirləşsin... Hamını xəyanətdə təqsirləndirmək lazım deyil... İndi sən cavab ver.

A l o v. Mən qızıl verə bilmərəm... Üç sürü qoyunumu cəngavərlərə bağışlayıram... Oğlum Fəridi də sənin yolunda ölümə yollayıram...

S a r a n. Qızıl lazımdır, qızıl. Qoyunu xəzinədə saxlamaq olmaz...

A l o v. Qoyunu qızıla dəyişmək asandır...

C a v a n ş i r. Oğlun Fərid bütün vuruşmalarda əsil igid olduğunu sübut etmişdir...

A l o v. Öz hesabıma beş yüz təzə qılınc, bir qədər də qalxan tədarük etmişəm. Oğlum Fəridin dəstəsinə beş yüz at vermişəm. Mümkün edə bilsəm yenə qılınc hazırladaram...

C a v a n ş i r. Mənim adımdan qılınc ustalarına salam söylə.

A l o v. Çox sağ ol, böyük hökmdar... Onlar gecə-gündüz əlləşib cəngavərlərə kömək edəcəklər.

C a v a n ş i r. İndi sizdən cavab gözləyirəm...

K a r x a n a s a h i b i. Doğrusu mən özüm də kömək verərdim... Amma iş burasındadır ki... Əslinə baxsan...

C a v a n ş i r. Yaxşı... Yaxşı, əgər ürəyinizdə məhəbbət əvəzinə qara yellər əsirsə, mənim sizə deyiləcək heç bir sözüm yoxdur... Sən nə üçün danışmırsan, Qızıltac?

Q ı z ı l t a c. Mən hökmdarın xəzinəsinə həmişə qızıl vermişəm. İndi isə...

S ö h r a b. Məni əfv edin, hökmdar... Qızıltac belə ağır günlərdə həmişə yaxasını kənara çəkir. Heç utanırsanmı? Son dəfə xəzinəyə nə vaxt qızıl vermişsən?

S a r a n. Sənin rəhmətlik atan vəzir olanda...

S ö h r a b. Tamaşa edin, tamaşa edin... O vaxtdan ən azı 7 il keçir... Bəs indi, bu xəyanət deyil də nədir?

C a v a n ş i r. Cavab ver, Qızıltac...

Q ı z ı l t a c. Mən axı...

C a v a n ş i r. Aydındır... Bir az dərindən düşünün, ağalar... Unutmayın ki, sizin dəvə karvanlarınıza yol açan, dövlətinizin keşiyində duran Ağvan cəngavərləridir... Ona verdiyiniz bugünkü cavabdan bir

az sonra özünüz utanacaqsınız... Siz öz sərvətinizi düşünürsünüz. Lakin yadların zülmü altında inləyən qan qardaşlarınızın taleyini isə düşünmürsünüz. Gedin, mənim əmrimi gözləyin...

X i d m ə t ç i. Bu xatunun sizə sözü var, böyük hökmdar...

G ü n ə ş a n a və i k i q ı z ı daxil olurlar.

C a v a n ş i r. Buyursunlar.

C ü n ə ş a n a. Mən tacir Altuntacın zövcəsiyəm. Bunlar da mənim oğlanlarımdır... Hökmdarımıza iki hədiyyə gətirmişəm... Bu sandıqda yüz min dinar bahasında daş-qaş, cavahirat vardır.

S a r a n. Yüz min dinar...

S ö h r a b. Afərin, Günəş ana... Afərin...

G ü n ə ş a n a. Ərimdən mənə miras qalmışdır... Dedilər ki, Cavanşir Muğanı yadlardan qurtarmağa gedir. Böyük sərkərdə, məndən bu hədiyyələri qəbul et. Müqəddəs günəş qollarına qüvvət versin. Vuran əllərin titrəməsin, oğlanlarımı da sənə cəngavər verirəm. Onlar vuruşmada aman bilməyəcəklər.

C a v a n ş i r. Bahar günəşinə and içirəm ki, mən onları da öz balam kimi sevəcəyəm...

G ü n ə ş a n a. Ərimi Sasanilər tikə-tikə doğradılar. Sən indi mənim də intiqamımı almağa gedirsən... İzn ver o müqəddəs qılıncdan öpüm...

C a v a n ş i r. Ağvan analarının xeyir-duası mənimlədir. Lakin siz... Siz bu qadına baxın və utanın... Siz hələ uşaqsınız, övladlarım...

F ə r i d. Mən bilən gərək Altuntacın oğlu yoxdur, xala. Böyük hökmdar, and içirəm ki, bu gənclər Altuntacın qızlarıdır.

C a v a n ş i r. Doğrudanmı?

G ü n ə ş a n a. Qorxub qaçsalar mən onlara aman vermərəm.

C a v a n ş i r. İnanıram, Günəş ana. Lakin mən bu körpələri müharibə meydanına apara bilmərəm...

Q ı v r ı m t e l. Nə üçün, böyük ata? Biz at çapmağı da, qılınc oynatmağı da bacarırıq. Bizim yalnız bircə diləyimiz var. Vətənimizin yaşıl zəmiləri düşmən atlarının ayaqları altında tapdalanmasın... Analarımız övlad dağı görməsin... Namusumuza ləkə toxunmasın... İntiqam... İntiqam...

C a v a n ş i r. Bu cəsur aslanlardan utanırsınızmı?

P ə r d ə

ON İKİNCİ ŞƏKİL

Cavanşirin sarayı. Ordu başçıları və məsləhətçilər Cavanşirin başına toplaşmışlar. Cavanşir xəritədə nə isə göstərir, hamının diqqəti ondadır.

C a v a n ş i r. Demək sabah gün doğmamış biz yolda olmalıyıq.

S ö h r a b. Məni əfv edin, böyük hökmdar... Biz bir qədər səbr edib daha yaxşı hazırlaşa bilmərikmi? Kayan sərkərdəsi Bəhramın qoşunu bizimkindən üç dəfə çoxdur.

Q ı l ı n c. Cananvar sürüsünə bir aslan kifayətdir.

C a v a n ş i r. Cəngavər Ozan doğru deyir. Düşmənin sayı heç də qorxulu deyil. Ağvan cəngavorlərinin hər biri bir ordudur... Qartal, nə olmuşdur?.. Sən nə üçün kədərlisən?

Q a r t a l. Mən ən müdhiş müharibələrdən belə qorxmuram. Mən Ağvan üçün, əziz anamın namusunu qorumaq üçün doğulmuşam... Amma indi ürəyim yaralıdır.

C a v a n ş i r. Nə olmuşdur, söylə...

Q a r t a l. Bizansa gedən dəvə karvanları hələ qayıtmamışdır. Böyük sərkərdə, Bəhram onları tutub əsir aparmışdır. Kim bilir, bəlkə də biz şəhəri alana kimi onları edam edəcəkdir...

C a v a n ş i r. Qurbansız qələbə yoxdur, Qartal.

Q a r t a l. Lakin mən hər şeydən əvvəl namuslu bir atanın oğluyam... Mənim atam o karvanın sarvanıdır...

C a v a n ş i r. Aha... Bu heç yaxşı olmadı...

S ö h r a b. Məncə gözləmək yaxşıdır... Biz onlar gəlib çıxandan sonra hücuma başlarıq...

C a v a n ş i r. Yox... yox... hücum sübh tezdən başlanacaqdır. Nə bir gün tez, nə bir gün gec...

Q ı l ı n c. Müharibədə hər bir dəqiqənin öz hökmü vardır. Hücumu vaxtında başlamaq, qələbənin yarısını əldə etmək deməkdir...

Q a r t a l. İzn versəniz mən öz tədbirlərimi söylərəm.

C a v a n ş i r. Söylə, Qartal...

Q a r t a l. Mənim süvarilərimə özgə bir adam başçılıq etsin, mən gecə ikən Muğan şəhərinə basqın edib əsirlər Bəhramın pəncəsindən qurtarım...

F ə r i d. Bu çox gözəl fikirdir...

S ö h r a b. Mən də Qartalın cəsarətinə inanıram...

F ə r i d. Lakin hücum gözlənilmədən, çevik və ildırım sürətilə edilməlidir.

S ö h r a b. Əvvəlcədən Bəhram xəbər tutmazsa, şəksiz sən qələbə çalarsan...

S ə s l ə r. Doğrudur... Doğrudur...

Q a r t a l. Böyük sərkərdə, sizdən cavab gözləyirəm...

C a v a n ş i r. Yox, Qartal... Bu tədbir yaramaz. Hücum zamanı cəsarət azdır. Düşmənin gücünü nəzərdən qaçırmaq olmaz. Bir də Girdmanın özündə düşmən casusu olmadığını haradan bilirsən?

Q a r t a l. Elə isə, öz əmrinizi söyləyin, böyük sərkərdə...

C a v a n ş i r. Sənin atlıların Ceyran düzündən hücuma keçib bir neçə əsir tutsun. Bu şərtlə ki, ordu başçılarından birini də ələ keçirtsin. Bax burda hücum həm sürətli, həm də gözlənilmədən olsun. Aydındırmı? Yenə təkrar edirəm... Ceyran düzündən...

Q a r t a l. Çox gözəl... Sonra?

C a v a n ş i r. Sonra Bəhrama elçi göndər, qoy bu elçi sənin adından düşmənə bildirsin ki, əgər bizim karvanla getmiş adamlardan birinin başına bir iş gəlsə, tutulmuş əsirlərin hamısı qılıncdan keçiriləcəkdir. O, tacirlərin qızıllarını mənimsəsə də, özlərini sağ-salamat buraxmağa məcbur olacaqdır... Aydındırmı?..

Q a r t a l. Of... Elə bil üstümdən böyük bir dağ götürüldü...

S ö h r a b. Ancaq nədənsə mənim ürəyim yenə də rahat olmadı...

C a v a n ş i r. Fikrini açıq söylə, Söhrab...

S ö h r a b. Əgər düşmən bu tədbirlərimizdən xəbər tutarsa...

Q ı l ı n c. İnsanın dili yalnız fikir söyləmək üçün deyil... Həm də bu fikri gizlətmək üçündür...

S ö h r a b. Məncə sən yalnız şərini deyib müharibə məsələlərinə qarışmasan biz daha çox qazanarıq...

Q ı l ı n c. Unutma ki, mən şərimi öz qılıncımla yazıram...

C a v a n ş i r. Qılınc haqlıdır, Söhrab, qoy bütün sirlərimiz burada, bu dilsiz divarlar arasında qalsın...

S ö h r a b (*öz-özünə*). Yox, qalmayacaqdır... Bu xəbəri Bəhrama yetirmək mənim borcumdur... Ah... Böyük hökmdar... Böyük hökmdar...

Elçin yaralı halda çox ölgün daxil olur.

C a v a n ş i r. Nə olmuşdur?

E l ç i n. Ah, atacan, fəlakət, bu dərdə dözmək üçün insanın ürəyi gərək daşdan, dəmirdən olsun...

C a v a n ş i r. Söylə, oğlum, söylə...

E l ç i n. Biz hələ Firuzabada çatmamış böyük xiyabandan keçərkən heç gözlənilmədən birbaş üstümüzə saysız-hesabsız Kayan əsgəri bulud kimi axdı. Düşmən anamı, karvanı, bütün keşikçilərimizi də üzük qaşı kimi ortaya aldı...

S ö h r a b. Ah... Hiyləgər xain...

E l ç i n. Bir də gördüm ki, anam qılınc çəkib qızmış aslan kimi vuruşa atıldı... Mən də qılınca sarıldım... İrəliyə doğru şığıdım... Bilmirəm necə baş bədəndən ayrıldı. Lakin heyhat, çox çəkmədi ki, mən ağır bir zərbədən şüurumu itirib yıxıldım... Gözümü açanda hər tərəfdə zülmət kimi qaranlıq, qorxunc bir sükut gördüm... Anamı, dostlarımı harayladım. Ancaq mənim səsimi eşidən, mənə hay verən olmadı. Ölənlər arasında anamı axtardım. Tapa bilmədim... Ah, atacan, mən gördüklərimə hələ də inana bilmirəm... Bəlkə də bunlar müdhiş bir röyadır...

F ə r i d. Aha... Vəfadan dəm vuran namərd Bəhram...

E l ç i n. Mənim əziz hökmdarım, düşmən bu hiyləyə yalnız bir məqsədlə əl ata bilər. O bizi sarsıtmaq, yanlış hərəkətə məcbur etmək istəyir... Lakin Bəhram öz canını belə qurtarmaq istəsə, qoy əmin olsun. Odlu qılıncımızın hər zərbəsindən qopan qəzəb alovları namus oğrusunu yandıracaqdır.

Q a r t a l. İzin ver, hökmdar, elə bu gecə mən öz dəstəmlə Muğana hücum çəkim... Anamız Zibeydə xatunu düşmənin pəncəsindən qurtarım. Mən and içirəm, dostlar, anamız Zibeydə xatun naminə, namus naminə, şərəf naminə son damla qanımı belə əsirgəsəm mənə ar olsun.

F ə r i d. Böyük hökmdar, şərəfli ölüm səadət qapılarının açarıdır. Anamız Zibeydə xatun üçün mən də ölümə hazıram... İzin ver mən də hücuma keçim...

H a m ı. İzin ver, böyük sərkərdə...

C a v a n ş i r. Yox, övladlarım. Qartal, sən dediyim kimi gecə ikən hücuma keçərsən... Ceyran düzündən. Aydındırmı? Yenə təkrar edirəm... Qoy sirlərimiz bu divarlar arasında qalsın. Hücuma dediyim kimi hamımız birdən, sabah alatorandan başlayarıq... Nə tez, nə də gec...

P ə r d ə

ON ÜÇÜNCÜ ŞƏKİL

Bəhramın sarayında Reyhanın otağı, Reyhan və Qaratel çox qəmgindirlər. Qaratel udda çalır və oxuyur.

Q a r a t e l

Ay bu dağların Reyhanı,
Bəs sənin yarın de hanı?
Gözləri yolda qalan yar,
Yar həsrətilə solan yar.

Mənim sevdiyim yar gələr,
Könlüm onunla dincələr.
Qonaq gələndə bizə yar.
Güllər-çiçəklər açılar.

Mahnı oxunanda mənim könlüm həmişə sınıq bir ney kimi inildəyir. Sən nə üçün belə kədərlisən?

R e y h a n. Bax, ay da doğur, amma o hələ də gəlib çıxmadı... Hər gün, hər gecə gözlə dedi... Məni intizar oduna yandırdı. Bax, budur, gözləyirəm... O isə gəlmir...

Q a r a t e l. Hamı yatır, hər tərəf səssizlik içində boğulur.

R e y h a n. O nə üçün gəlməsin? O, əhdi-peymanını unuda bilərmi?

Q a r a t e l. Kim bilir, bəlkə də bir fəlakət üz vermişdir.

R e y h a n. Yox... Yox, Qaratel, Elçinə bir şey olsa, mən özümü Arazın dalğalarına ataram...

Q a r a t e l. Ah... Reyhan, əzizim, bu fikirləri başından çıxart. Oğlan üçün özünü öldürən qızlara mən heç ağıllı demərəm... O olmasın, bir başqası olsun... Nə çoxdur gözəl qamətli oğlanlar. Mən birini sevirdim, xasiyyətini bəyənmədim, dedim bir daha gözümə görünmə. İndi bir başaqasını sevirəm... O da xoşuma gəlməsə, üçüncü bir namizədim var... Oğlan nədir ki, onun üçün özümü öldürüm...

R e y h a n. Sən nə danışırsan, əzizim. Mən ona vəfasızlıq edə bilərəmmi? Yox, Qaratel, yox... Vəfalı ürəklər yalnız bir dəfə, yalnız birini sevə bilər...

Q a r a t e l. Yalnız birini? Bu nə sözdür? Sevgi iştahadır. Gündə bir növ xörək istəyir. Mən öz iştahamı küsdürə bilmərəm...

R e y h a n. O gəlmədi...

Q a r a t e l. Axı, onlar birdən gəlməsə...

R e y h a n. Sən nəyi isə məndən gizlədirsən... Söylə görüm ürəyini belə rahatsız edən nədir?

Q a r a t e l. Heç... heç...

R e y h a n. Səni and verirəm ulu göylərə, əgər bir şey bilirsənsə, məndən gizlətmə... Onsuz da mənim taleyim küskündür...

Q a r a t e l. İnan ki, bu xəbəri eşidəndə elə bil ürəyim yerindən qopdu... Mən səhərdən bəri hər şeyi səndən gizlədirdim... Atanla anan mənə tapşırıblar ki, sənə bir kəlmə deməyim...

R e y h a n. Aman Allah, yoxsa Elçinin başında bir bəla var...

Q a r a t e l. Yox, mənim ondan xəbərim yoxdur... Sərkərdə Cavanşirin atlıları üstümüzə axışıb gəlir. Bu saat o yanlarda bərk vuruşmadır. Atan bütün əsgərlərini davaya göndərdi. Dedi, ölərəm, bir addım geri çəkilmərəm...

R e y h a n. Demək hər şey... Hər şey alt-üst oldu... Nə üçün? Yer üzü insan qanı ilə ləkələnməsəydi nə olardı? Elçin... Elçin, indi sən nə qədər uzaqdasan... Yox, o gələcək... mütləq gələcək. Bax elə bil bu anda mən onun xəfif təbəssümünü, məhəbbətlə titrəyən dodaqlarını görürəm. O gələcək. Qaratel, o mənim bu kimsəsiz könlümü sevindirəcək.

Q a r a t e l. İndi nizələr, qılınclar yer üzünü qara bir bulud kimi sarmışdır. Oralarda insan canavardan belə yırtıcıdır. Onları yarıb keçməyə Elçinin gücü çatarmı? Minlərcə insan üz-üzə gələn yerdən insan nədir, şir də, pələng də sağ-salamat keçə bilməz, Reyhan...

R e y h a n. Şir də keçə bilməz, pələng də, amma mənim Elçinim keçər...

Q a r a t e l. Eh... Mənim də ürəyim od tutub yanır... Səni istədiyimdən bu sözləri deyirəm...

R e y h a n. Yox... Yox... Gözəllik timsalı olan ayın üzü ləkə götürsə də, Elçin öz qəlbini vəfasızlıq damğası ilə ləkələməz. Onun şirin sözləri, mehriban baxışları bir duman olub havaya uçmaz... O mənə yazmışdı ki, məni səndən yalnız ölüm ayıra bilər... Sən də məndən köməyini əsirgəmə, Qaratel...

Q a r a t e l. Mən nə edə bilərəm? Yollar tutulmuş, şəhərin qapıları hər tərəfdən bağlanmışdır. İndi onu sənin yanına kim buraxar. Hər tərəfə keşikçilər qoyulmuşdur...

R e y h a n. Nə üçün? Məgər Elçinin buraya gəlməsini bilirlər?

Q a r a t e l. Yox, bilmirlər... Bu gün axşam Zibeydə xatunu əsir tutub gətirdilər... Keşikçilər də görünür onu qoruyurlar. Deyirlər ki, birdən Cavanşirin adamları basqın edər. Onu əsirlikdən qurtarıb geri aparar.

R e y h a n. Kimi dedin, kimi?

Q a r a t e l. Elçinin anası, sərkərdə Cavanşirin istəkli arvadı...

R e y h a n. Yox, bu ola bilməz. Atam bu rəzalətə heç vaxt razı ola bilməz... Yəqin bu işdən onun xəbəri yoxdur... Əzizim, sən nəyi isə dolaşıq salırsan.

Q a r a t e l. Atanı o qədər də rəhmdil bilmə... Zibeydə xatunu o özü oğurlatdırmışdır... Keçən gecə bizim adamlar Firuzəabada hücum edib Cavanşirin yay sarayını halqa içərisinə almış, keşikçiləri bir-bir qılınc-dan keçirmişlər... Özünü diri tutub gətirmişlər.

R e y h a n. İndi o haradadır?

Q a r a t e l. Neçə adamdan xəbər aldımsa, yerini deyən olmadı...

R e y h a n. Elçinin anası, köməksiz bir qadın zindanlarda dustaq olsun...

Q a r a t e l. Onun yerini öyrən, Reyhan, sən Elçinin xatirinə ona kömək et...

R e y h a n. Ah, ata... Sən necə zalımsan...

Q a r a t e l. O, Cavanşirdən qisas alır. İstəyir ki, Cavanşir qorxub hücum fikrindən daşınsın. Amma o daha da qəzəblənib, qabağına keçən adamları ot kimi biçib tökür... Hələ qorxuram bu gecə Cavanşirin qoşunları şəhərə dolsun...

R e y h a n. Gedək, Qaratel, səbr edə bilmirəm...

Q a r a t e l. Hara gedirsən, ehtiyatlı ol. Qaş düzəltdiyin yerdə vurub göz çıxardarsan...

R e y h a n. Yox, atam məni tikə-tikə doğrasa da, onu tapıb dustaqdan buraxdıracağam...

Q a r a t e l. Onun yerini sənə deməzlər. Atan Bəhramın qorxusundan göydə quşlar belə qanad salar...

R e y h a n. Mən atama yalvaracağam, insafa gəlməsə, mən ondan üz döndərəcəyəm...

Q a r a t e l. O burada deyildir, əzizim. İndi onun nərəsindən yer-göy titrəyir. Get bir az dincəl, axşamın xeyrindən sabahın şəri yaxşıdır...

R e y h a n. Ulu Tanrım, nədir mənim günahım, sevən ürəklərin həmdəmi olmaqdan nə üçün düşməni olursan?

Elçin daxil olur. Qaratel yan otağa keçir.

E l ç i n. Ah... Reyhan, mənim əzizim...

R e y h a n. Elçin, sən buraya necə gəldin?

E l ç i n. Qılıncların, nizələrin ucsuz-bucaqsız dənizlərindən keçərək gəldim...

R e y h a n. Səni tutsaydılar öldürə bilərdilər, Elçin...

E l ç i n. Məni parça-parça doğrasalar da, son nəfəsimdə yenə Reyhan... Reyhan deyə inləməyə qüvvətim çatar...

R e y h a n. Of... Elçin, bu fəlakət səni də, məni də məhv edəcək...

E l ç i n. Ağlama, Reyhan... Ağlama... Məni də, atam Cavanşiri də bu qanlı müharibələrə sövq edən saf bir məhəbbətdir... Odlu qılınclar yer üzünü qan dəryasına qərq etsə də, bu məhəbbət heç bir zaman məhv olmayacaqdır... Odlar yurdunun səadəti sənin, mənim səadətimdir...

R e y h a n. Get... Səni and verirəm eşqimizin qüdsiyyətinə, get...

E l ç i n. Əgər sən bu eşqin ən ağır əzablarına belə qatlaşa bilərsənsə, söylə... Hardadır mənim anam?

R e y h a n. Mən özüm də onun yerini bilmirəm... Onu haradasa gizlədib yerini heç kəsə demirlər...

Bəhram gizlindən pərdənin dalında söhbətə qulaq asır.

E l ç i n. Reyhan, mən onu tapacağam... Anamın namusunu tapdalamaq istəyən o cəlladdan bir intiqam alacağam... Əgər onun üçün həyatımı qurban vermək lazım gəlsə də, bir an belə tərəddüd etmərəm... Söylə, haradadır mənim anam?

R e y h a n. Eşidirsənmi, sənin gəlişindən xəbər tutdular.

E l ç i n. Demək, bilmirsən? Sən ürəyini sıxma, əzizim... Bu qanlı vuruşmalar tezliklə qurtaracaq, insanların əbədi səadəti, bizim taleyimiz güləcək... İntiqam alovu ilə yanan ürəklərimizdə yalnız məhəbbət duyğuları çırpınacaq...

R e y h a n. İnan, Elçin, mən onu səbirsizliklə axtaracağam.

S ö h r a b. Elçin... Elçin, tez ol, gələn var...

E l ç i n. Gəlirəm, Söhrab, gəlirəm... Reyhan, Zibeydə xatunun oğurlanması bütün Ağvanı ayağa qaldırmışdır. Qoy bilsinlər ki, Zibeydə xatuna toxunan əlləri dibindən kəsib atmaq üçün Ceyran düzündən Qartal kimi atlılarımız üstünə şığıyıb gəlir... Əlvida, əzizim... Gün doğanda məni də, atam Cavanşiri də burada gözlə (*Elçin gedir*)

R e y h a n. Ata... Ata... Sən onu – ipək ürəkli Elçini də qəzəbləndirdin... Nə üçün?

Bəhram daxil olur.

B ə h r a m. Sənə nə olmuşdur, qızım, niyə çığırdın?

R e y h a n. Nə üçün ata, nə üçün?

B ə h r a m. Səndəki bu həyəcanın səbəbi nədir, qızım? Əgər düşmənin hücumundan qorxursansa, arxayın ol, mən vuruşma meydanından gəlirəm... Cavanşir məğlub olur, geri çəkilir. Kayan ordularının qələbə bayrağı Ağvan dağlarının zirvəsində dalğalanır...

R e y h a n. Onun anası, yox... yox bu rəzalətdir ata...

B ə h r a m. Rəzalət, bu nə sözdür? Söylə görüm səni qəzəbləndirən nədir?

R e y h a n. Elçin... Elçin...

B ə h r a m. O kimdir, qızım?

R e y h a n. Atacan, yalvarıram sənə, onu məndən soruşma...

B ə h r a m. Bu sirmidir, Reyhan? Sən heç bir şeyi öz doğma atandan gizlətmə, qızım. Mən səni kiçik yaşlarından qollarımın üstündə böyütmüşəm. Sənə özüm lay-lay demişəm. Mən sənin səadətin üçün hər bir fədakarlığa hazıram. De, qızım, nə olmuşdur?

R e y h a n. Əgər səndə zərrə qədər məhəbbət varsa söylə ata, Zibeydə xatun hanı?

B ə h r a m. Zibeydə xatun? Sən hara, Zibeydə xatun hara?..

R e y h a n. Mən Cavanşirin oğlunu...

B ə h r a m. Susma, qızım, söylə, nədən qorxursan? De qızım, mən sənə – bir balamın qara gözlərinə and içirəm ki, sənin hər bir arzuna əməl edəcəyəm. De qızım, dərdin, istəyin nədir?

R e y h a n. Mən onu... Elçini sevirəm...

B ə h r a m. Sevirsən?

R e y h a n. Dünyalar qədər...

B ə h r a m. Mənim qızım, mənim qan düşmənimin oğlunu sevir... Bəlkə mən yanlış eşitdim. Bəlkə qulaqlarım məni aldadır...

R e y h a n. Yox, atacan, Elçini sevirəm, ölüm belə onun məhəbbətini mənim qəlbimdən çıxarda bilməz. Yalvarıram sənə, ata, Zibeydə xatunun yerini mənə de, Elçin kimi bir oğulun anası bu rəftara layiq deyil...

B ə h r a m. Yoxsa səni o quduz canavarların balası yoldan çıxarmışdır?

R e y h a n. Ona toxunma, ata. Onun qəlbi büllurdan belə safdır. Onun anası Zibeydə xatun...

B ə h r a m. Mən Zibeydə xatunun qanını içməyə belə hazıram... Mən...

R e y h a n. Qadından intiqam almaq? Yox, ata, bu sənin, bütün nəslimizin şəninə ləkə vurar. Yalnız düşmənlərimiz deyil, dostlarımız da, elimiz-obamız da sənə nifrət edər. Hamı sənə lənət oxuyar. Ulu Hürmüzə and olsun ki, Zibeydə xatunun başından bir tük belə əskik olarsa, mən özümü həlak edərəm...

B ə h r a m. Bəlkə sən düşmənə satılmısan? Mən Zibeydə xatunu odlara atıb külə döndərəcəyəm...

R e y h a n. Yox, yox, heç vaxt. Sən yalnız mənim cənazəm üstündən keçib bu cinayətə əl ata bilərsən... Ah... ata...

B ə h r a m. Suss... Mən şüurumu itirirəm...

R e y h a n. Vur... öldür...

B ə h r a m. Rədd ol qəlbimdən, bala məhəbbəti...

R e y h a n. Vur...

B ə h r a m. Bəsdir, daha mənim səbrim tükəndi...

R e y h a n. Nə üçün dayandın, vur...

B ə h r a m. Rədd ol...

R e y h a n. Vur, cəllad ata...

B ə h r a m. Reyhan...

P ə r d ə

ON DÖRDÜNCÜ ŞƏKİL

Bəhramın sarayı

B ə h r a m. Əsirlər haradadırlar?

Q a s i d. Sizin əmrinizi gözləyirlər, böyük sərkərdə... Məşhur Girdman sarbanı Şahin ölümünü çoxdan gözləyir...

B ə h r a m. Onun oğlu Qartal Ceyran düzündən hücuma keçib cəbhəni yarmaq istəyirmiş. Lakin qorxmaz igidlərimiz onun dəstəsini tarmar edib özünü də əsir almışlar...

K a b u s. Qartal dedikləri o əfsanəvi qəhrəman budur.

Qartalı qolları bağlı gətirirlər.

B ə h r a m. Qartal, bir zaman xəyanətlə qaçıb mənim əlimdən yaxa qurtarmışdın. İndi yenə mənim əlimdəsən... Bəhramın üstünə qılınc çəkən hər kəsin şərəfsiz sonu belədir.

Q a r t a l. Xəyanət ən böyük ordunu belə yıxa bilər...

B ə h r a m. Sənin bircə qurtuluş yolun vardır. Söylə, söylə görüm o böyük sərkərdəniz Cavanşir özü hansı tərəfdən bizə hücum edir?

Q a r t a l. Onun sirrini yalnız özü bilər...

B ə h r a m. Bax, qoca atan da mənim əlimdədir...

Şahini əsgərlər gətirirlər.

Q a r t a l. Atacan...

Ş a h i n. Oğlum...

B ə h r a m. Görürəm ki, bir-birinizi həddsiz sevirsiniz... Qartal, əgər özünü də, onu da, ölümdən xilas etmək istəyirsənsə, Cavanşirin yerini söylə. Nə üçün susursan? Namusuma and içirəm ki, onun yerini söyləsən, sizin başınızdan bir tük əskik olmayacaqdır.

Q a r t a l. Axtardığınız xain mən deyiləm... Ey sərkərdə... Ağvan cəngavərini heç bir şeylə satın ala bilməzsiniz...

Ş a h i n. Afərin. Mənim cəsur Qartalım... Ananın südü sənə halal olsun...

C ə n g a v ə r. Suss... Qoca, öz əlinlə özünə qəbir qazma...

Ş a h i n. Mərd ölənlər, dünyanın ən xoşbəxt adamlarıdır...

Q a r t a l. Ax, ata, sirlərimizi açıb düşmənə söyləyən o xaini öyrənə bilsəydim... Ölümümə zərrə qədər də təəssüf etməzdim...

B ə h r a m. Hamınız bilin... Bu sirri mənə söyləyən Cavanşirin doğma balası Elçindir...

Q a r t a l. Ox, cəllad ürəkli xain... Böyük sərkərdədən, Cavanşirdən belə xain övlad törəyə bilməz...

B ə h r a m. İnanmırsan?

Q a r t a l. Xeyr, əsla...

B ə h r a m. Atanla bərabər oda atılandan sonra inanarsan.

Q a r t a l. Mən öz odlu qılıncımla yüzə qədər süvari biçib tökmüşəm, artıq mənim oddan da qorxum yoxdur...

B ə h r a m. Aha... Cəsarətə bax... O, yenə də qürurundan əl çəkmək istəmir... Aparın, hər iki qollarını bağlayın, atasını isə yanan tonqallara atın...

Qartalı və atasını gözətçilər aparırlar.

P o l a d. Bu ölüm hamımıza baha otura bilər, igid sərkərdə...

B ə h r a m. Görürəm ki, sənin ürəyin mum kimi yumşaqdır. Boğ, öldür bu mərhəmət hissini, sən hələ bundan da müdhiş cəzalar görə-

cəksən... Cavanşirin yalnız Qartalı deyil, o gözəl qadını – Zibeydə xatunu da mənim əlimdədir.

Zibeydə xatun daxil olur.

Polad, mənim igid cəngavərim, Cavanşirin qollarına qüvvət verən bu dünya gözəlini sənə bağışlayıram... Qoy Zibeydə xatun sənin arvadın olsun...

P o l a d. Yox, yox, mən belə namussuzluğa razı olmaram...

B ə h r a m. O mənim köləmdir, istədiyim qiymətə, istədiyim müştəriyə sata bilərəm. Lakin sənə bağışlayıram.

P o l a d. Xeyr, igid sərkərdə, sən doğrudan da o böyük insan adını daşımaq istəyirsənsə, adi nəzakət qanunlarını ayaqlamağa haqlı deyilsən...

B ə h r a m. Sənə dediyim o müdhiş cəza budur...

P o l a d. Əfv edərsiniz, böyük sərkərdə. Mən qılınc, qalxan götürüb Cavanşirlə vuruşacağam, mən öz sədaqətimi qanlı vuruşma meydanında göstərəcəyəm, Zibeydə xatunu isə yox, yox... (*Polad gedir*)

B ə h r a m. Ey Kabus, yaxın gəl... Onu sən alacaqsan...

K a b u s. Razıyam, böyük sərkərdə. Sənin iradən bunu tələb edirsə, mən bu təklifdən boyun qaçırmaqda bir məna görmürəm...

Q a s i d. Demək Cavanşirin ölüm qərarı yazıldı...

Z i b e y d ə. Mən Cavanşirin taleyinə acıyıram... O nahaq yerə sənin üstünə qılınc qaldırmışdır...

B ə h r a m. Nə demək istəyirsən?

Z i b e y d ə. Mən qadın ola-ola sənə qılınc çəkməzdim...

B ə h r a m. Nə üçün?

Z i b e y d ə. Alçalmamaq üçün...

B ə h r a m. Aparın bu kənizi. Mən kənizlə danışmağa tənəzzül etmərəm...

Z i b e y d ə. Cavanşir qalib gələndə şeypurlar həmişə belə səslənir.

P o l a d tələş içində daxil olur.

P o l a d. Böyük sərkərdə Cavanşirin qoşunları cəbhəni yardı. Onlar bizim arxamıza keçib qara bir zülmət kimi üstümüzə yeridi. Bütün yollar tutuldu. Heç bir yana qaçmağa imkanımız qalmadı...

B ə h r a m. Sən nə üçün yalnız qaçmağa yol axtarırsan, qorxaq.

P o l a d. Əfv edərsiniz böyük sərkərdə. Ağvan süvariləri üstümüzə müdhiş bir ildırım kimi şığıyırlar. Onların qarşısından sağ-salamat qaçmaq da böyük igidlikdir.

B ə h r a m. Get, ehtiyatda saxladığım qüvvələri apar. (*Polad gedir*) Mən hələ ölməmişəm. Bir daha ağır xəbər gətirsən, ətini boz itlərə yem etdirəcəyəm... Gedin qəzəbinizə kin, iradənizə güc verin... İnsan öz kədərini yalnız qanla azalda bilər. Vurun, öldürün. Qoy Ağvan torpağı Cavanşirin qanına boyansın...

Kabus daxil olur.

K a b u s. Əsgərlərimiz qaçışır, böyük sərkərdə... Bütün ordumuz pərakəndə düşüb düzlərə səpələndi... Hamısı qaçıb dağılır...

B ə h r a m. Mən onlara göstərəcəyəm ki, insanın ayaqları yalnız qaçıb qurtarmaq üçün deyil...

Z i b e y d ə. Odur, odur...

B ə h r a m. Ardımca gəlin...

Cavanşir qabaqda olmaqla ordu daxil olur.

C a v a n ş i r. At yerə qılıncı...

B ə h r a m. Mən hələ ölməmişəm...

C a v a n ş i r. Cavanşir aslanlarla vuruşur. (*Vuruşurlar. Bəhramın qılıncı düşür*) Götür qılıncını get... (*Yenidən vuruşurlar, Cavanşir Bəhramı öldürür*)

B ə h r a m. Ah...

C a v a n ş i r. Qartal hanı? Gedin onu axtarın...

C a v a n ş i r. O salamatdırmı?.. Hanı Söhrab, o nə üçün görünmür?

F ə r i d. Onun dəstəsi şəhərə çoxdan girmişdir...

C a v a n ş i r. Sizcə Bəhrama bizim sirlərimizi kim açmışdır?

F ə r i d. Hamımızdan ağır zərbə alan Qartaldır. Ondan soruşun, böyük sərkərdə...

Qartalı gətirirlər.

Q a r t a l. Mənim böyük sərkərdəm. Xəyanət, mənim süvarilərim hamısı sədaqətlə vuruşurdu. Lakin hamısı qara bir xəyanətin qurbanı oldu...

Ş a h i n. Mənim əziz balam... Səni belə məşəqqətlə yandıranlardan özüm hayıf alacağam...

F ə r i d. Bəhram artıq yoxdur, əmi... Sərkərdəmiz sənin intiqamını çoxdan almışdır...

Q a r t a l. Məni Bəhramın alovları qorxutmadı. Odlar yurdunun uca dağları, büllur çeşmələri, ucsuz-bucaqsız meşələri durduqca Girdman

cəngavərinə ölüm yoxdur. Lakin ulu hökmdarımdan yalnız bir xahişim var... Xainin dili kəsilsin... Sirrimizi qarı düşmənə açıb söyləyən o dil Girdmanın ən böyük düşmənidir.

C a v a n ş i r. Bu xəyanətdən bütün Ağvana ziyan toxundu. Övladlarım, xain bizim sirrimizi düşmənə açdı. Yüzlərlə Girdman cəngavərlərinin qanına bais oldu.

Ş a h i n. Hökmdar, Qartalın qanadları Bəhramın acıqlı odlarında yanıb külə döndü... O səadət naminə əsl igid kimi ölümə sinə gərdi... Al onun intiqamını, hökmdar...

Q a r t a l. Əlvida, dostlar... Əlvida, mənim odlu qılıncım. Əlvida, böyük ata... (*Ölür*)

C a v a n ş i r. Mən and içirəm ki, Qartal, sirrimizi açmış o xain doğma balam da olsa mən ona aman verməyəcəyəm...

P ə r d ə

ON BEŞİNCİ ŞƏKİL

Bəhramın sarayı. Cavanşir çox moyus gəzişir, Söhrab daxil olur.

S ö h r a b. Muğan torpağı böyük hökmdarımızı gül-çiçəklə qarşılayır. Hamının gözlərində sevinc yaşları parıldayır. Bəhramın ölümündən xəbər tutanlar üçün toy-bayramdır. Böyük hökmdarımız nə üçün belə kədərlidir? Məgər qələbəmiz onu sevindirmirmi?

C a v a n ş i r. Söhrab, Ağvan cəngavərlərini ölüm qucağına atan o xain göstər... O satqın kim ola bilər?

S ö h r a b. Satqın?

C a v a n ş i r. Mən heç bir vuruşmada bu qədər cəngavər itirməmişdim...

S ö h r a b. Sasani ordusu qüvvətli idi. Biz qurbansız qalib gələ bilməzdik...

C a v a n ş i r. Xatirindədirmi? Mən dedim ki, sirlərimiz dilsiz divarlar arasında qalsın. Lakin divarlar dilə gəlib hər şeyi Bəhrama xəbər vermişdir...

S ö h r a b. Qartalın ölümü doğrudan da böyük zərbədir, ulu hökmdar...

C a v a n ş i r. Ağvanın namusunu tapdalayan o xain tapılmadıqca mənim qəlbim rahat olmayacaqdır... Söylə... Söylə görüm o kim ola bilər...

S ö h r a b. Ən böyük günah məhəbbətdədir, hökmdar... İnsanı ən alçaq xəyanətlərə sövq edən bir qüvvət varsa, o da yalnız məhəbbətdir.

C a v a n ş i r. Sən həmişə ikibaşlı sözlər deməkdən həzz alırsan... Fikrini açıq söylə...

S ö h r a b. Anamız Zibeydə xatunun Firuzəabada getdiyini, bizim haralardan hücuma keçdiyimizi, qoşunlarımızın yerini Bəhrama xəbər verən də məhəbbət olmuşdur... Böyük sərkərdə, mən bu sirri özümlə bərabər qəbirə aparmaq xəyalında idim. Lakin...

C a v a n ş i r. O xain kimdir?

S ö h r a b. O sizin dünyalar qədər istədiyiniz bir adamdır. Onun ölümü də xəyanəti qədər sizi yandıracaqdır. Ulu göylərə and içirəm ki, sözləri mənə dedirdən yalnız ürəyimdə Cavanşirə bəslədiyim sonsuz məhəbbətdir.

C a v a n ş i r. Mən də müqəddəs göylərə and içirəm ki, o ürəyimin bir parçası da olsa kəsib atarkən uf deməyəcəyəm...

S ö h r a b. O xain... yox... yox... Bunu deməyə dilim gəlmir.

C a v a n ş i r. Sinirlərimlə oynama, Söhrab... Onsuz da mən iztirab içərisində boğuluram...

S ö h r a b. O xain sənin öz doğma balan Elçindir...

C a v a n ş i r. Necə? Sən onun ölümünümü istəyirsən, alçaq?..

S ö h r a b. Təəssüf ki, mənim ölümüm də onun vicdanındakı qara ləkəni yuyub təmizləyə bilməz...

C a v a n ş i r. Yalandır... Yalan..

S ö h r a b. İnanın ki, göydə ayı, ulduzu danmaq mümkün olsa da, bu sözlərimi yalansıtmaq mümkün deyildir. Elçin bütün Ağvanı satdı... Anasının namusunu, atasının şərəfini, Odlar yurdunun igid cəngavərlərini bir qaşı kamana qurban verdi...

C a v a n ş i r. Əgər sən qəlbinin iniltilərini duymaq istedadından məhrum deyilsənsə, etiraf et ki, bu dediyin sözlərin hamısı yalandır...

S ö h r a b. Nə edim ki, mənim sözlərimdə zərrənin mində biri qədər yalan yoxdur...

C a v a n ş i r. Söhrab, oğlum Elçinin xəyanətini sübut edə bilməsən sən yaşamayacaqsan...

S ö h r a b. Böyük hökmdarımız məni əfv etsin. Qadın tayfası nə qədər zərif məxluq olsa da, iradəsiz kişiləri özünə qul etməyə qadirdir. Yer üzündəki bütün xəyanətlərə bais onlardır. Oğlunuz Elçin dünən gecə Bəhramın sarayına gəlib bütün sirlərimizi öz sevgilisinə xəbər

vermişdir. O şeytan mənim əziz qardaşım Elçinin könlünü ovlamış, atasına casusluq edib hər şeyi ona söyləmişdir.

C a v a n ş i r. O ifritə indi haradadır?

S ö h r a b. Baxın, Bəhramın mənfur cənazəsi önündə diz çöküb qanlı göz yaşı axıdan o aybənizli Kayan gözəlini görürsünüzmü?

C a v a n ş i r. Hanı Elçin? Bəlkə də o öz xəyanətinin böyüklüyünü hiss etdiyi üçün mənim gözümə görünməkdən çəkinir.

S ö h r a b. O uzaqda deyildir... Reyhan adlanan o dünya gözəlinin göz yaşları oğlunuz Elçini də ağladır. O kənarda durub həsrətlə baxa-baxa qayınatasının ölümünə yas saxlayır...

C a v a n ş i r. Gedin o fitnəkar afəti mənim yanıma gətirin.

F ə r i d. Baş üstə...

Z i b e y d ə. Bu böhtanlara uyma, Cavanşir...

S ö h r a b. Oğul məhəbbəti gözlərinizi pərdələməsin, böyük ana. Bu günə qədər mən Elçini səndən az sevmirdim. Hökmdarımız bilməsə də sən ki, Elçinin Reyhana vurulduğunu məndən yaxşı bilirsən... Reyhan bu dediklərimi təsdiq etməzsə, mən indidən öz əlimlə ölüm qərarını yazmağa hazıram...

C a v a n ş i r. Aha... Oğlum gözəllik ilahəsinə vurulmuşdur... Sən Elçini tanıyırsanmı?

R e y h a n. Bəli, tanıyıram...

C a v a n ş i r. Sən hara, o hara? Cavab ver... Artıq hər bir şey bəllidir... Elçin dünən gecə sənin yanında olmuşdur? Oğlun sirrini atadan gizlətmək mənasızdır. Cavab ver... Elçin sənin yanına gəlmişdirmi?

R e y h a n. Məni əfv edin, böyük atadan oğlun sirrini gizlətmərəm... Bəli, o dünən gecə burada idi.

C a v a n ş i r. Aha, demək xain mənim öz ciyərparamdır... Gedin bu dəqiqə onu mənim hüzuruma gətirin...

Q ı l ı n c. Səbir edin, hökmdar... hələ kimin müqəssir olduğu aydın deyildir...

Ş a h i n. Böyük hökmdar, Bəhram da belə deyirdi, lakin heç birimiz buna inanmadıq...

C a v a n ş i r. Artıq hər şey mənə aydın oldu... Fərid, Elçini özün gətir...

F ə r i d. Baş üstə...

C a v a n ş i r. Sən öz füsunkar gözəlliyinlə neçə gənci yoldan çıxarmışsan?

R e y h a n. Vəfalı ürəklər yalnız bir dəfə... Yalnız birini sevərlər... Böyük hökmdar...

C a v a n ş i r. Mən Elçinin gözlərini ovub, dilini kəsəcəyəm...

Bu anda Elçin daxil olur.

E l ç i n. Atacan, Qartalın ölümü mənim ürəyimə od saldı.

C a v a n ş i r. Onun ölümünə bais sənsən...

E l ç i n. Bu nə sözdür, atacan... Mən Qartal kimi bir igidin ölümünü istərəmmi?

C a v a n ş i r. Ömrüm uzunu aldığım ölümcül yaraların hamısından bu yara daha müdhiş, daha sağalmazdır... Bu xaini nə üçün qolları bağlı gətirmədiniz?

E l ç i n. Nə üçün hamı mənə düşmən gözü ilə baxır... Bəlkə siz Qartalın ölümünü məndən görürsünüz? Yox... yox, mənim əllərim günahsız insan qanı ilə ləkələnməmişdir...

C a v a n ş i r. Bir qızın ala gözləri üçün sən bütün Ağvanı satdın...

E l ç i n. Mavi göylərə and içirəm ki, mənim məhəbbətim anamın südü qədər saf, atamın namusu qədər təmizdir...

C a v a n ş i r. Cavab ver, Söhrab... Mən onun ürəyindən qopub gələn bu sözlərə "yalandır" deyə bilərəmmi?..

S ö h r a b. Övlad məhəbbəti gözlərinə pərdə çəkmişdir, böyük hökmdar...

E l ç i n. Söhrab...

C a v a n ş i r. Tutaq ki, böhtan deyil... Sən həqiqəti söylə... Dünən gecə Bəhramın sarayında olmuşsanmı?

E l ç i n. O sənin düşmənin idi, ata... Əgər məni bunda təqsirləndirirsənsə, etiraf edirəm... Mən Reyhandan anamın yerini soruşmağa gəlmişdim...

C a v a n ş i r. Gəlmişdin...

E l ç i n. Əgər mənim günahım budursa, Söhrab haqlıdır.

S ö h r a b. Həqiqəti gizlətmə, Elçin... Sən Reyhana demədinmi ki, Ceyran düzündən Qartal kimi atlılarımız üstünüzə şığıyıb gəlirlər?

E l ç i n. Doğrudur, demişəm...

C a v a n ş i r. Necə... demişsən ?

E l ç i n. Bəli, atacan, məgər bizim cəngavərlərimizin hamısı Qartal deyildirmi?

C a v a n ş i r. Amma mənim igid Qartalım da Ceyran düzündən hücuma keçdi. Onu Ceyran düzündə əsir aldılar. Atanın sirrini beləmi gizli saxladın...

E l ç i n. Aman dilim qurusun, atacan mən öz əlimlə Qartala məzar qazmışam...

C a v a n ş i r. Aydındır... Anasının yerini bilməyə gedən oğul, atasının sirrini düşmənə açmışdır... Artıq buna mənim zərrə qədər şübhəm qalmadı... Aparın bunu: ciyərimin, ürəyimin bu xəstə parçasını kəsib qurdlara, quşlara atın... Mən Qartalın müqəddəs cənazəsi önündə and içdim ki, andına sadiq olmayan cəngavər dünyanın ən namussuz adamıdır.

Z i b e y d ə. Ah... Kor ol gözlərim, gör nələr görürsən. Yox... yox... sən mənim ömür çiçəyimi belə tez xəzana döndərmə, Cavanşir... Mən gecə-gündüz bilməyib oğul böyütmüşəm. Mənim göz yaşımdan qorx, ona toxunma. Onun gül kimi təmiz dodaqlarından yalan söz çıxmaz...

C a v a n ş i r. Yüzlərcə Ağvan igidlərinin qanına bais olan, atasını, anasını, doğma yurdunu bir qızın ala gözlərinə qurban edən oğuldan mən üz döndərirəm. Sən də öz südünü ona haram et, Zibeydə... O xain balanı lənətlə. Aparın hamıya bildirin ki, Cavanşir özü belə Ağvana xain çıxarsa ölümdən yaxa qurtara bilməyəcəkdir.

R e y h a n. Onun heç bir günahı yoxdur. Əgər ölümdən həzz almaq istəyirsənsə, onun yerinə məni öldür. Qoy bütün el-oba şahid olsun ki, mən Elçinin məhəbbəti üçün ölümdən qorxmuram...

C a v a n ş i r. Aparın...

R e y h a n. Ana nəvazişi qədər təmiz məhəbbətimizə and içirəm ki, Elçin mənə heç bir sirri deməmişdir... Daş ürəkli ata... O qana boyanmış əllərinlə günahsız oğlunun ölümünə fərman yazma.

Q ı l ı n c. Böyük sərkərdə, Girdman qılıncının günahsız qana boyanmasına razı olmayın... Elçin hələ gəncdir... Onun səhvini əfv edin...

C a v a n ş i r. Bu yalvarışlar mənim iradəmi sarsıda bilməz. Mənim ürəyim xəyanət üçün döyünməyəcəkdir... Aparın...

E l ç i n. Atacan, görünür mənim taleyim belə imiş. Əgər anamız Odlar yurdu bu ölümdən xeyir görəcəksə, qoy o qılınclar mənim söydalı başımı bədənimdən ayırsın... Lakin yadında saxla, ata... Mənim günahsız olduğum gec-tez aydınlaşacaq. O zaman anam Zibeydə xatuna, sevgilim Reyhanın qanlı göz yaşlarına polad ürəkli atam dözməyəcəkdir...

C a v a n ş i r. Mən onunla vidalaşdım...

Z i b e y d ə. Dayanın, onu yox, məni öldürün, mənəm günahkar. Əgər Elçin xaindirsə, günah mənim südümdədir.

C a v a n ş i r. Nə üçün dayandınız, aparın...

Z i b e y d ə. Cəllad ata, sən nə üçün anamı sağ saxlayırsan?

C a v a n ş i r. Niyə dayandınız?

Z i b e y d ə. Ah... Aman...

C a v a n ş i r. Aparın...

R e y h a n. Ah...

H a m ı. Hökmdar... hökmdar... hökmdar...

P ə r d ə

Cavanşirin sarayı

C a v a n ş i r. Ah, Elçin... Elçin... Bir günün bir il qədər ağır keçir. Oğlum, daha mən nə üçün yaşayıram, nə üçün?

Elçinin xəyalı görünür.

Bu sənsən, atandan intiqam almağa gəlmişsən, haqqın var. Gəl öldür məni, mən özüm də yaşamaqda bir məna görmürəm...

E l ç i n. Yadında saxla, atacan... Mənim günahsız olduğum gec-tez aydınlaşacaq...

C a v a n ş i r. Ey məşum xəyal, hanı sənin qılıncın? Gəl yar sinəmi, qəlbimi qopart, qurdlara, quşlara at. Nə üçün dayanmışsan?

E l ç i n. Ah, ata... Görünür, mənim taleyim belə imiş...

C a v a n ş i r. Ah, oğlum... (*üzü üstə yıxılır*)

S a r a n (*gəlir*). Böyük ixtişaş qalxdı, hökmdar... Şəhər əhli cəngavərlərə qarışdı. Dost düşmənlə əlbir olub üstümüzə yeridi. Hamısının da narazılığı səndəndir.

C a v a n ş i r. Məndən? Bu nə sözdür, qoca? Dünən hamı bizi təntənə ilə qarşılamadımı?..

S a r a n. Dünən başqa, bu gün başqa... Böyük hökmdar... dünən onlar sənin ədalətini görürdülər, bu gün isə...

C a v a n ş i r. Bu gün nə?

S a r a n. Mən onların sözünü dilimə gətirməkdən belə qorxuram...

C a v a n ş i r. Söylə, qoca, neçə vaxtdır ki, mən acı xəbərlər eşitməyə adət etmişəm...

S a r a n. Deyirlər ki, ac qaldıq, susuz qaldıq, düşmənlə vuruşmada heç nəyimizi əsirgəmədik. Amma Cavanşir bizi nahaq qırğına verdi.

C a v a n ş i r. Nahaq qırğına?

S a r a n. Bir də deyirlər ki, o, əsl xaini gizlədib, günahsız oğlunu ölümə göndərdi...

C a v a n ş i r. Əsl xain kimdir?

S a r a n. Əsl xain?

Bu anda yenə də Elçinin xəyalı görünür.

C a v a n ş i r. Yenə odur...

S a r a n. Kim, hökmdar?

C a v a n ş i r. Elçin...

E l ç i n. Gördünmü, ata... Vəfalı ürəklər yalnız bir dəfə, yalnız birini sevə bilər...

C a v a n ş i r. Getmə, oğlum, getmə dayan...

S a r a n. Hökmdar, özünü ələ al... Qara xəyallardan əl çək...

R e y h a n. Elçini hara apardılar? Yox... yox, o qayıdacaq. O, heç bir yana getmədi. Hər səhər, hər axşam mənimlə görüşməyə gələcək...

S a r a n. Qızım, Reyhan, artıq o yoxdur... Amansız ölüm onu bizdən ayırdı... Xainlər onu Ağvana çox gördülər...

R e y h a n. O yoxdur? Bax, o buradadır... Ölümə gedən yalnız onun xəyalı idi. Əsl Elçin mənim ürəyimdədir. Əlindəki bu qan nədir? Bilirəm Elçinin qanıdır... Bir-birinə qovuşmaq istəyən iki ürəkdən biri susdu. Mənim ürəyim isə hələ də döyünür... Nə üçün? Qoy o da sussun... (*Xəncərlə özünü vurur*)

C a v a n ş i r. Qızım, sən nə etdin, nə? Yoxsa mənim iztirablarım azlıq edirdi?

R e y h a n. Sən mənə qızım dedin? Ata, Elçin günahkar deyildi. Elçinin məhəbbətinə, ulu göylərin qüdsiyyətinə and içirəm ki, əsil xain sənin vəzirin Söhrab idi.

C a v a n ş i r. Ah, qızım, artıq ölüm ruzigarı əsdi. Mənim ömür gülüstanımı xəzana döndərdi. Nə üçün sən bunu mənə vaxtında demədin...

R e y h a n. Bunu mənə atamın cəngavəri Polad yalnız indicə söylədi. Sənin sirlərini atama bildirən Söhrabdır. O xaindir...

Söhrab təngnəfəs halda özünü içəri salır.

S ö h r a b. Böyük hökmdar, ordu başçınız Qılınc sizə qarşı üsyan edərək buraya hücum çəkir. Gizlənin.

C a v a n ş i r. Reyhanın o məsum dodaqlarından çıxan sözləri eşitdinmi?

S ö h r a b (*qılınca sarılaraq*). Demək, belə...

C a v a n ş i r. At yerə qılıncı... Sənin dilini dibindən kəsdirəcəyəm...

S ö h r a b. Bilirəm... Qoca köpək, ayağımın altından sən quyu qazmışsan... Vaxtında səni öldürsəydim...

Cavanşir onu öldürür.

S a r a n. Hamıya quyu qazan sən oldun, xain... Qazdığın quyuya axırda özün düşdün... Günah məndədir... Günahkar mən qocayam, mən səni vaxtında inandıra bilmədim. Məni bağışla... (*Bayırda izdiham*)

Q ı l ı n c. Biz ədalət istəyirik. Yüzlərcə igidin günahsız qanına bais olmuş xainə ölüm...

S ə s l ə r. Ölüm...

Q ı l ı n c. Kəndləri, obaları xarabaya çevirən, aclıq, fəlakət törədən satqına ölüm...

C a v a n ş i r (*qılıncını yerə ataraq*). Gəlin, nə üçün dayandınız? Gəlin öldürün. Mənəm günahkar...

F ə r i d. Böyük hökmdar, qılınca sarınan bu nankorların qiyamı odla, alovla söndürülməlidir.

C a v a n ş i r. Yox, Fərid, yox, mən bütün ömrüm boyu elin iradəsinə qarşı durmamışam. İndi də ona qılınc qaldırmaram. Daha mənim taleyimin gözləri qapandı... İndi ətrafımdakı bu böyük dağlarda, dərələrdə, göylərdə parıldayan o günəş – hər şey, hər şey gözlərimin önündə zülmət kimi qaraldı. (*Qılıncını yerdən götürür*) Bax, bu da mənim odlu qılıncım. Bir zamanlar o şər qüvvələri biçib tökərdi. O vaxt mənim arxamda bütün Ağvan dayanmışdı, qollarımda bütün ölkənin qüvvəti vardı. Lakin indi. Yox, indi mən gücsüzəm. Babalardan bizə miras qalmış gözəl bir misal var. Ağac əyiləndə sınar, igid utananda ölər. Mən utanmamaq üçün ölümü intixab edirəm. (*Öz qılıncı ilə özünü vurur*)

Q ı l ı n c. Ağvanın müqəddəs torpağına and içirəm ki, mən böyük sərkərdəyə əl qaldırmaq fikrində deyildim. Mən yalnız onun ədalətsiz

hökmünə etiraz səsimi ucaltmaq, əsil xainin ölümünü tələb etmək istəyirdim. Qoy bütün el, oba bilsin ki, mən Cavanşirin önündə ehtiramla baş əyib, göz yaşlarımla yazdığım bu qəmli dastanımı ona ithaf edirəm...

Qorxmaz igid, cəsur aslan
Qüvvət verdin bizə hər an
Sənin bu mərd ölümünə
Ağlar könül, ağlar ürək
Yanan günəş, əsən külək
Ey insanlar, ey insanlar
Unutmayın heç bir zaman
Eli üçün qəlbi yanan
Cavanşirin şöhrətini
Siz də çəkin onun kimi
Yurdunuzun qeyrətini...

Cavanşirin meyitini aparırlar.

Pərdə

ALOV

Doğruya zaval yoxdur,
Çəksələr min divana.

Atalar sözü

Səhnəmizin böyük sənətkarı, dostum
Ələsgər Ələkbərova ithaf edirəm

İŞTİRAK EDƏNLƏR

Fərhad Kamalov müstəntiq
Kərim Rəhimli fabrik müdiri
Rəfiqə Rəhimli – onun qızı, cərrah
Cəlal Qaşqay – mühəndis
Əsmər Ziyadqızı – toxucu qız
Əmin Bəxtiyarov – mühəndis
Bədəl Sadayev – baş mühasib
Fərman – kassir
Gümrah Əmrahov – fəhlə
Səriyyə – ev qulluqçusu

Epizodlarda müstəntiq köməkçisi, tibb bacısı, ambardar, fəhlələr, ustalar və qonaqlar

Hadisə uzaq rayon şəhərindən birində cərəyan edir.

BİRİNCİ PƏRDƏ

BİRİNCİ ŞƏKİL

Kərim Rəhimlinin evində böyük qonaq otağı. Açıq pəncərələrdən yeni çiçəklənmiş meyvə ağacları görünür. Uzun yemək stolunun üstündə büllur qədəhlər, çəngəl-bıçaq, boşqablar. Evin qulluqçusu Səriyyə tez-tez mətbəxə gedib-gəlir, hər dəfə də kiçik boşqablarda cürbəcür yemək şeyləri və göyərti gətirir. Kərim Rəhimli otaqda fikirli-fikirli var-gəl edərək, papirosunu tüstülədir. Divar saatı axşam saat yeddini vurur. Birdən Rəfiqə gəlir, sağ tərəfdəki qapıdan o biri otağa keçmək istəyəndə Kərim Rəhimli onu görür, sevincək, papirosunu külqabına basaraq, qızının qabağına sarı yönəlir.

Kərim. Qızım, axır ki, gəlib çıxdın!
Rəfiqə (*könülsüz*). Axşamın xeyir, atacan.
Kərim. Bu nədir, rəngin-rufun niyə qaçıb?
Rəfiqə. Yorğunam, ayaq üstə dura bilmirəm.